

EVALUATIE CAMERATOEZICHT
OP OPENBARE PLAATSEN
Driemeting

- eindrapport -

Mr. Drs. A. Schreijenberg
Drs. J. Koffijberg
Drs. S. Dekkers

Amsterdam, juli 2009
RegioPlan publicatienr. 1814

RegioPlan Beleidsonderzoek
Nieuwezijds Voorburgwal 35
1012 RD Amsterdam
Tel.: 020 - 5315315
Fax : 020 - 6265199

Onderzoek, uitgevoerd door RegioPlan
Beleidsonderzoek in opdracht van het
ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties.

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	I
1 Inleiding	1
1.1 Wet cameratoezicht op openbare plaatsen	1
1.2 Ontwikkelingen.....	1
1.3 Onderzoek.....	2
1.4 Leeswijzer	3
2 Cameratoezicht in gemeenten	5
2.1 Gebruik cameratoezicht	5
2.2 Plannen	8
3 Toepassing	9
3.1 Uitkijken en opnemen	9
3.2 Kenbaarheid en rechten betrokkenen.....	10
3.3 Samenwerking	11
3.4 Melding.....	12
3.5 Evaluatie	12
4 Besluitvorming	15
4.1 Besluitvorming.....	15
4.2 Afwegingen	15
4.3 Proportionaliteit en subsidiariteit.....	17
4.4 Juridische zaken	18
5 Ontwikkeling in cameratoezicht	21
6 Kosten en baten van cameratoezicht	25
6.1 Achtergrond.....	25
6.2 Aanbesteding en aanleg van camerasystemen.....	25
6.3 Eenmalige kosten van cameratoezicht	26
6.4 Gebruikskosten van cameratoezicht.....	27
6.5 Financiering.....	28
6.6 Financiële baten van cameratoezicht	28
6.7 Overige baten van cameratoezicht	29
6.8 Conclusie	29
7 De effecten van cameratoezicht	31
7.1 Inleiding.....	31
7.2 Beoordelingscriteria	31
7.3 Resultaten	32
7.4 Conclusie	34

Literatuur	37
Bijlagen	41
Bijlage 1 Kwaliteit evaluaties meta-analyse.....	43
Bijlage 2 Resultaten evaluaties meta-analyse	58
Bijlage 3 Methodeverantwoording	75
Bijlage 4 Tabellen	77

SAMENVATTING

Op 1 februari 2006 is de Wet cameratoezicht op openbare plaatsen in werking getreden. De wet houdt in dat de Gemeentewet is aangevuld (met artikel 151c) en de Wet politieregisters (Wpolr) artikel 13 is gewijzigd.

Cameratoezicht voor de handhaving van de openbare orde valt na inwerkingtreding niet meer onder de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp). Sinds 1 januari 2008 is de Wpolr overgegaan in de Wet politiegegevens (Wpg). Belangrijke wijzigingen ten opzichte van de eerdere regelgeving rondom cameratoezicht (Wbp) zijn de verlenging van de bewaartermijn en de verbreding van de mogelijkheden om beelden in te zetten voor opsporing en vervolging.

Bij de invoering van de wet is aan de Eerste en Tweede Kamer toegezegd, dat de wet wordt geëvalueerd in een vijfjarig monitoronderzoek naar camera-toezicht. In 2006 is de nulmeting van dit onderzoek uitgevoerd, in 2007 de eenmeting en in 2008 de tweemeting. Dit onderzoek betreft de driemeting. Door gemeentelijke herindeling en door verschillen in responderende gemeenten (niet alle gemeenten die bij eerdere metingen hebben gerespondeerd, hebben bij de driemeting ook deelgenomen aan het onderzoek en andersom) moeten vergelijkingen met de resultaten uit de nulmeting, eenmeting en tweemeting met enige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd.¹ Naast vergelijkingen is het door middel van het monitoronderzoek mogelijk om een meerjarig beeld te krijgen.

De driemeting bestaat uit een enquête onder Nederlandse gemeenten (de enquête is vrijwel identiek aan de enquêtes uit de eerdere metingen), een meta-analyse van evaluaties van cameratoezicht en net zoals ieder jaar een thematische verdieping. Dit jaar behandelt het verdiepingsonderzoek de kosten en baten van cameratoezicht. De respons op de enquête is lager dan bij eerdere metingen maar nog steeds relatief hoog, namelijk 84 procent. Dat betekent dat 369 van de 441 gemeenten hebben gerespondeerd.

¹ 62 gemeenten die bij de tweemeting hebben gerespondeerd, hebben dit jaar niet meegewerkt. Daar staat tegenover dat dit jaar 26 gemeenten hebben gerespondeerd die niet aan de tweemeting hebben deelgenomen. Van de gemeenten die bij de driemeting niet hebben gerespondeerd, hadden achttien gemeenten in de tweemeting cameratoezicht. Bij de gemeenten die dit jaar voor het eerst mee hebben gedaan aan het onderzoek zijn vijf gemeenten met cameratoezicht.

Cameratoezicht in gemeenten

Het aantal gemeenten dat cameratoezicht inzet, is ongeveer gelijk gebleven met de tweemeting.² Ongeveer een kwart van de Nederlandse gemeenten zet cameratoezicht op openbare plaatsen in. Van de responderende gemeenten woont iets meer dan de helft van de inwoners in een gemeente waar camera-toezicht op openbare plaatsen wordt toegepast.

Het is mogelijk dat er gemeenten hebben gerespondeerd waar het camera-toezicht onder de Wbp valt. Omdat het cameratoezicht op openbare plaatsen betreft, zijn deze gemeenten meegenomen in de respons.

In grotere gemeenten vindt vaker cameratoezicht plaats dan in kleine gemeenten. Vooral in Noord-Brabant en Zuid-Holland zijn veel gemeenten met cameratoezicht. In de noordelijke provincies zijn er relatief weinig. Camera-toezicht op openbare plaatsen wordt vooral toegepast in uitgaanscentra, winkelcentra, op bedrijventerreinen en op en rond stations of haltes voor openbaar vervoer. In tachtig procent van de gemeenten met cameratoezicht was de gemeente betrokken bij de initiatiefneming.

In iets meer dan de helft (55%) van de gemeenten bestaat het cameratoezicht langer dan drie jaar. Van de gemeenten met cameratoezicht heeft veertig procent plannen om het cameratoezicht uit te breiden. Het aantal gemeenten dat plannen heeft om cameratoezicht uit te breiden is afgenomen ten opzichte van de vorige meting. Van de gemeenten zonder cameratoezicht heeft dertien procent plannen om het komende jaar cameratoezicht in te voeren. Dat is ongeveer evenveel als in de vorige meting.

Toepassing

In twee derde van de gemeenten worden de beelden altijd of op specifieke momenten live uitgekeken. Hierin is een lichte toename van vier procent te constateren ten opzichte van de tweemeting. In een derde van de gemeenten met cameratoezicht worden de beelden uitsluitend achteraf bekeken in geval van bijzondere gebeurtenissen. Dit is opvallend, omdat het doel van cameratoezicht volgens de wet het handhaven van de openbare orde is. Bij het niet live uitkijken van de beelden, wordt dit doel niet gediend. Het uitkijken van beelden gebeurt in de meeste gemeenten door de politieorganisatie. In alle gemeenten worden de beelden altijd of op specifieke momenten opgenomen.

In de wetgeving zijn de mogelijkheden voor het bewaren van beelden uitgebreid van zeven dagen naar vier weken. Het blijkt dat er iets meer dan in vorige metingen, maar nog steeds weinig, gebruik wordt gemaakt van deze verlengde termijn.

² Dit aantal is met één gestegen; van 94 vorig jaar tot 95 dit jaar. Gezien het aantal gemeenten dat dit jaar niet heeft gerespondeerd, maar vorig jaar wel heeft meegedaan aan de enquête en toen heeft aangegeven gebruik te maken van cameratoezicht, is het aannemelijk dat het aantal Nederlandse gemeenten met cameratoezicht sterker is gestegen dan met één gemeente, ervan uitgaande dat deze gemeenten het cameratoezicht niet hebben afgeschaft. Er waren bij de tweemeting immers achttien gemeenten met cameratoezicht, die dit jaar niet hebben gerespondeerd.

In bijna zeventig procent van de gemeenten worden de camerabeelden digitaal opgenomen. Het aantal gemeenten dat maatregelen neemt om de beelden tegen manipuleren te beveiligen, is licht gestegen. Ruim zeventig procent van de gemeenten gebruikt camera's met extra functionaliteiten, zoals camera's die kunnen bewegen, camera's met zoekfuncties of camera's die bepaalde (delen van) gebouwen of personen onzichtbaar kunnen maken.

In 96 procent van de gemeenten is het cameratoezicht kenbaar gemaakt aan het publiek. Hoe gemeenten dit kenbaar maken verschilt, maar het gebeurt voornamelijk door mededelingen op borden in het cameragebied, met publicaties in lokale bladen, door camera's zichtbaar op te hangen of, in mindere mate, via posters, folders en flyers. In veertig procent van de gemeenten is er geen mogelijkheid tot kennisneming van beelden door gefilmde personen en in bijna evenveel gemeenten kan men niet vragen om een correctie en/of verwijdering van beelden. Correctie (zoals bedoeld in de WBP) houdt niet in dat camerabeelden kunnen worden gecorrigeerd, maar dat men een toelichting kan geven op wat er op de beelden te zien valt. In de praktijk blijken verzoeken om correctie of inzage echter nauwelijks voor te komen.

Registratie

In 73 procent van de gemeenten met cameratoezicht is er een reglement met informatie over het doel, de werkwijze, de beheerder en de rechten van betrokkenen. 74 procent van deze gemeenten heeft de verwerking van camerabeelden bij het College Bescherming Persoonsgegevens (CBP) gemeld.

Samenwerking

In veel gemeenten (90%) werkt het bestuur op het gebied van cameratoezicht samen met andere instanties. Dit is bijna altijd met de politie; hetgeen ook een wettelijke vereiste is aangezien de operationele regierol bij de politie ligt. De samenwerking met andere instanties bestaat uit overleg, het uitwisselen en verstrekken van beelden en gezamenlijke financiering. De kosten van cameratoezicht worden in bijna zeventig procent van de gemeenten gedragen door de overheid (gemeente en/of politie), in veertien procent van de gemeenten door particuliere ondernemingen of bedrijven en in bijna een kwart (24%) van de gemeenten worden de kosten gezamenlijk gedragen.

Opsporing

Camerabeelden worden niet alleen gebruikt voor toezicht, maar ook voor opsporingsdoeleinden (in 86% van de gemeenten) of door observatieteams van de politie (in 28% van de gemeenten). Van deze gemeenten heeft bijna vier vijfde (78%) een protocol of reglement, waarin procedures en afspraken over het bekijken van de beelden zijn vastgelegd. Van deze gemeenten heeft 69 procent in het protocol of reglement ook vastgelegd of en hoe hulpdiensten moeten worden ingeschakeld wanneer een incident wordt geconstateerd tijdens het live uitkijken van de camerabeelden.

Besluitvorming

Van de gemeenten met cameratoezicht was de gemeente in tachtig procent van de gevallen betrokken bij de initiatiefneming. Vooral de burgemeester neemt besluiten over de toepassing hiervan. In 84 procent van de gemeenten is vooraf overleg geweest binnen de driehoek bestuur (burgemeester), Openbaar Ministerie en politie over de toepassing van cameratoezicht. In ruim de helft van de gemeenten is vooraf overleg geweest met omwonenden en in zeventig procent van de gemeenten is voor de invoering van cameratoezicht overleg geweest met ondernemers. In al deze gemeenten hebben de omwonenden en ondernemers (onder condities) ingestemd met cameratoezicht of hebben zij er om cameratoezicht gevraagd.

De belangrijkste aanleidingen voor gemeenten om cameratoezicht in te voeren zijn de wens om veiligheid te bevorderen en de wens om overlast te voorkomen. De belangrijkste reden voor gemeenten om geen cameratoezicht in te voeren is dat er geen aanleiding is voor of geen behoefte is aan cameratoezicht.

De belangrijkste doelen van cameratoezicht die gemeenten stellen, zijn de handhaving van en het toezicht op de openbare orde en de vergroting van de veiligheid van burgers. Bijna alle gemeenten hebben vóór de invoering van cameratoezicht andere maatregelen getroffen om de gestelde doelen te bereiken. Deze maatregelen bestaan vooral uit het plaatsen van meer verlichting en de intensivering van surveillance. De meest genoemde overweging om naast de reeds getroffen maatregelen cameratoezicht in te voeren, is dat cameratoezicht een goede aanvulling is op deze maatregelen.

Ontwikkeling in cameratoezicht

Het aantal inwoners (van de responderende gemeenten) dat in een gemeente woont waar cameratoezicht op openbare plaatsen wordt toegepast, is ten opzichte van de tweemeting ongeveer gelijk gebleven (52% tegenover 50% vorig jaar). Het aantal gemeenten zonder cameratoezicht dat plannen heeft om cameratoezicht in te voeren is licht afgenomen (36 in de driemeting tegenover 38 gemeenten in de tweemeting), waarschijnlijk ten gevolge van het toegenomen aantal gemeenten dat cameratoezicht het afgelopen jaar heeft ingevoerd.

In onderstaande tabel zijn de belangrijkste ontwikkelingen (vergelijking tussen de nul-, een-, twee- en driemeting) met betrekking tot cameratoezicht opgenomen.

Tabel S.1 Belangrijkste ontwikkelingen cameratoezicht (vergelijking tussen nul-, een-, twee- en driemeting)

	Nulmeting	Eenmeting	Tweemeting	Driemeting
Aantal responderende gemeenten	419	410	404	369
Aantal gemeenten met cameratoezicht	79	80	94	95
Aantal gemeenten met plannen voor uitbreiding cameratoezicht	37	42	45	39
Aantal gemeenten dat plannen heeft om cameratoezicht in te voeren	43	53	38	36
Percentage gemeenten dat beelden altijd live of op specifieke momenten live uitkijkt	60%	55%	62%	66%
Percentage gemeenten dat beelden langer dan vier weken bewaart	4%	0%	4%	5%
Percentage gemeenten dat digitale camera's gebruikt	62%	78%	77%	68%
Percentage gemeenten waarin de camerabeelden zijn gebruikt door observatieteams van de politie	26%	30%	38%	28%
Percentage gemeenten waarin beelden worden gebruikt voor opsporing door de politie	80%	82%	82%	86%

Verdieping kosten en baten van cameratoezicht

Uit de enquête die is gehouden in het kader van de verdiepende fase, blijkt dat de totale aanlegkosten van een gemiddeld cameratoezichtproject liggen boven de 300.000 euro. De jaarlijks terugkerende kosten zijn gemiddeld ongeveer 70.000 euro. De meeste gemeenten betalen cameratoezicht zelf, sommigen betalen het samen met de politie en een andere kleine groep betaalt het samen met particulieren of bedrijven.

Daartegenover staat dat de meeste gemeenten aangeven dat cameratoezicht ook baten met zich meebrengt. Dertien van de zeventien gemeenten geven aan dat zij de schade op daders verhalen. Dergelijke financiële baten zijn voor gemeenten moeilijk aan te wijzen, al schatten enkele gemeenten dat er jaarlijks duizend à 2500 euro aan schade op de dader(s) verhaald wordt met behulp van cameratoezicht. Minder vernielingen zou tienduizend euro per jaar besparen. In sommige gemeenten, respectievelijk vijf en zeven van de zeventien, is ook het effect op het aantal aangiften en opgeloste zaken zichtbaar. Acht van de zeventien gemeenten geven aan dat cameratoezicht politie-inzet scheelt. De afschrijvingstermijn van de camera-apparatuur ligt, volgens opgave van elf gemeenten, tussen de drie en tien jaar. Gemiddeld genomen wordt een cameraproject in zeven jaar afgeschreven. Bij een afschrijvingstermijn van vijf jaar zal de afschrijving ongeveer 30.000 euro per jaar zijn. Bij een afschrijvingstermijn van tien jaar bedraagt deze 15.000 euro.

De effectiviteit van cameratoezicht

De in de nul-, een- en tweemeting uitgevoerde meta-evaluatie van evaluaties die door of in opdracht van gemeenten zijn uitgevoerd, is uitgebreid met tien verslagen.

Dit levert geen bijstelling op van de in de eerdere metingen verkregen inzichten over de door gemeenten uitgevoerde evaluaties: cameratoezicht wordt vaak toegepast in een reeks van andere maatregelen om de veiligheid te bevorderen. De evaluaties laten geen eenduidig beeld zien van de effecten van cameratoezicht op veiligheid. In sommige gemeenten neemt de veiligheid toe, in andere juist af. Dit geldt zowel voor de objectieve als subjectieve veiligheid (hoewel in de laatst toegevoegde evaluaties de subjectieve veiligheid in deze gemeenten is toegenomen en niet is afgenomen).

Aanbevelingen

De onderzoekresultaten hebben geleid tot de volgende aanbevelingen:

- Op basis van eerdere metingen kan geconcludeerd worden dat cameratoezicht in de openbare ruimte steeds vaker gebruikt wordt. Het gebruik van cameratoezicht lijkt echter het laatste jaar te stabiliseren. Het aantal gemeenten met cameratoezicht blijft grotendeels gelijk en het aantal gemeenten met plannen om het in te voeren neemt af. Opvallend is dat het cameratoezicht niet altijd kenbaar wordt gemaakt en camerabeelden in een aantal gemeenten langer worden bewaard dan wettelijk is toegestaan. Bovendien worden de camerabeelden in een derde van de gemeenten uitsluitend achteraf bekeken in geval van bijzondere gebeurtenissen. Dit terwijl de burgemeester ingevolge artikel 151c, tweede lid, Gemeentewet de periode vaststelt waarin in het belang van de handhaving van de openbare orde daadwerkelijk gebruik van de camera's plaatsvindt en de met de camera's gemaakte beelden in elk geval rechtstreeks worden bekeken. Waar cameratoezicht kwantitatief (gelet op het aantal gemeenten) uitontwikkeld lijkt, is er kwalitatief nog winst te boeken.
- Voor een goede meta-analyse is het van belang dat evaluaties op een meer gestandaardiseerde wijze worden uitgevoerd. Als alle evaluaties dezelfde onderzoeksopzet, bronnen en uitkomstmaten zouden hanteren, zouden er beter gefundeerde uitspraken kunnen worden gedaan over het effect van cameratoezicht.
- De kosten van cameratoezicht zijn gemakkelijker in kaart te brengen dan de baten. De oorzaak hiervan is deels te vinden in de niet-financiële aard van de baten die cameratoezicht met zich meeneemt.

1 INLEIDING

1.1 Wet cameratoezicht op openbare plaatsen

In april 2005 is de Wet cameratoezicht op openbare plaatsen aangenomen door zowel de Tweede als de Eerste Kamer. De wet is op 1 februari 2006 in werking getreden en bestaat uit een aanvulling op de Gemeentewet (met artikel 151c) en een wijziging van de Wet politieregisters (Wpolr, artikel 13). Sinds 1 januari 2008 is de Wpolr overgegaan in de Wet politiegegevens. Cameratoezicht voor de handhaving van de openbare orde valt na inwerking-treding niet meer onder de Wet bescherming persoonsgegevens. De wet regelt dat de gemeenteraad de burgemeester bij verordening de bevoegdheid kan verlenen om te besluiten cameratoezicht toe te passen op een openbare plaats, indien het belang van de handhaving van de openbare orde daartoe noodzaakt.

Belangrijke wijzigingen ten opzichte van de eerdere regelgeving rondom cameratoezicht (Wbp) zijn de verlenging van de bewaartermijn en de verbreding van de mogelijkheden om beelden in te zetten voor opsporing en vervolging (het identificeren van verdachten, maar ook het opsporen van getuigen). Camerabeelden op basis van artikel 151c Gemeentewet vallen onder de Wet politiegegevens, wat betekent dat de beelden onder voorwaarden beschikbaar zijn als opsporingsmateriaal. Vóór het ingaan van de Wet cameratoezicht op openbare plaatsen konden beelden ook al gebruikt worden voor de opsporing, maar destijds moest de politie gemeenten vragen beelden ter beschikking te stellen en moest de officier van justitie beelden vorderen. Dit was echter niet expliciet opgenomen in de wetgeving.

1.2 Ontwikkelingen

In de afgelopen jaren heeft cameratoezicht een flinke ontwikkeling door-gemaakt, niet alleen in technisch opzicht, maar, zo blijkt uit evaluaties van gemeenten, ook in hoe burgers denken over cameratoezicht en de daarmee gepaard gaande inbreuken op hun privacy. Toegenomen onveiligheids-gevoelens bij burgers zorgen voor een steeds breder draagvlak voor de inzet van cameratoezicht als toezichtinstrument.

Er zijn hoge verwachtingen van het inzetten van cameratoezicht. Hierbij moet niet uit het oog worden verloren dat alleen het inzetten van camera's niet genoeg is voor het verbeteren van de objectieve en subjectieve veiligheid. Het is van belang voldoende aandacht te besteden aan de organisatie en het beheer van het toezicht. Het steeds vaker inzetten van camera's leidt tot een toenemende toezichtsdruk. Dit betekent dat er steeds meer mensen nodig zijn

om alle camerabeelden uit te kijken en er zal worden gezocht naar manieren om het uitkijken van beelden efficiënter te maken. Intelligent cameratoezicht wordt daarom steeds belangrijker. Ook moet de apparatuur regelmatig worden gecontroleerd op technische defecten.

Cameratoezicht maakt een ontwikkeling door, maar deze vorm van toezicht wordt nog lang niet in alle gemeenten geëvalueerd. Indien wel wordt geëvalueerd, scoren evaluaties matig op een schaal voor de validiteit van effectevaluaties. Dit betekent dat het lastig is om goed onderbouwde uitspraken te doen over de werking van cameratoezicht. Om dit in de toekomst beter te kunnen doen, is het belangrijk dat evaluaties op een meer gestandaardiseerde wijze worden uitgevoerd.

1.3 Onderzoek

Aan de Eerste en Tweede Kamer is toegezegd dat de Wet cameratoezicht op openbare plaatsen wordt geëvalueerd. De kamers zullen jaarlijks worden geïnformeerd over de ontwikkelingen inzake aard en omvang, alsmede de effectiviteit van cameratoezicht op openbare plaatsen in Nederlandse gemeenten. Regioplan heeft daarom in 2005 de opdracht gekregen om een vijfjarig monitoronderzoek uit te voeren. Elk jaar wordt een enquête uitgevoerd onder alle Nederlandse gemeenten, is er een thematische verdieping en wordt een meta-analyse uitgevoerd door of in opdracht van gemeenten op uitgevoerde evaluaties van cameratoezicht.

De nulmeting heeft begin 2006 plaatsgevonden, de eenmeting begin 2007 en de tweemeting begin 2008. Het voorliggend onderzoek is de driemeting en bestaat uit eerder genoemde onderdelen:

- a) *Enquête onder Nederlandse gemeenten.* De respons op de enquête bedraagt 84 procent. Door de verschillen in respons zijn de resultaten van de tweemeting en de driemeting niet een-op-een vergelijkbaar.
- b) *Thematische verdieping.* De thematische verdieping is gericht op de kosten en baten van cameratoezicht. Er zijn zeventien gemeenten gevraagd naar de kosten en baten die cameratoezicht met zich meebrengt. Dit gebeurde in ruime zin, van financiën tot het oplossen van misdrijven met behulp van cameratoezicht.
- c) *Meta-evaluatie.* Niet elke gemeente evalueert de effecten van het inzetten van cameratoezicht. Gemeenten die wel evalueren, doen dit elk op hun eigen wijze. In de meta-evaluatie wordt besproken op welke wijze dit gebeurt en wat de uitkomsten zijn van de evaluaties.

Een uitgebreide methodeverantwoording van de onderzoekswerkzaamheden is opgenomen in de bijlage.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2, 3 en 4 worden de resultaten van de enquête onder Nederlandse gemeenten besproken. Gemeenten kunnen op basis van de informatie uit deze hoofdstukken hun eigen situatie vergelijken met die van 369 andere gemeenten. In hoofdstuk 5 wordt een vergelijking gemaakt met de resultaten uit de tweemeting. Hierbij wordt duidelijk welke trend zich voordoet in het cameratoezicht. Hoofdstuk 6 behandelt de kosten en baten van cameratoezicht voor gemeenten en samenwerkende partners. In hoofdstuk 7 volgt de meta-analyse van evaluaties, die door of in opdracht van gemeenten zijn uitgevoerd.

2 CAMERATOEZICHT IN GEMEENTEN

2.1 Gebruik cameratoezicht

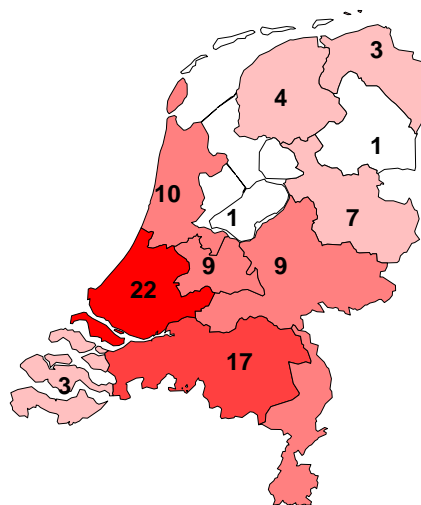
Van de 441 gemeenten hebben 369 gemeenten een vragenlijst geretourneerd (83%). Van de responderende gemeenten hebben er 95 camera's ingezet voor toezicht op openbare plaatsen (iets meer dan 25%). Grote gemeenten hebben relatief vaker cameratoezicht dan kleinere gemeenten (tabel 2.1). De responderende gemeenten met 150.000 inwoners of meer hebben allemaal cameratoezicht.

Tabel 2.1 Gebruik cameratoezicht naar gemeentegrootte (n=369)

Gemeentegrootte	Wel gebruik	Geen gebruik
0 – 50.000 inwoners	56 (17,9%)	256 (82,1%)
50.000 – 100.000 inwoners	20 (57,1%)	15 (42,9%)
100.000 – 150.000 inwoners	8 (72,7%)	3 (27,3%)
150.000 – 200.000 inwoners	6 (100%)	0 (0%)
Meer dan 200.000 inwoners	5 (100%)	0 (0%)
Totaal	95 (25,7%)	274 (74,3%)

Van de responderende gemeenten woont meer dan de helft van de inwoners (51,7%) in een gemeente waar cameratoezicht op openbare plaatsen wordt toegepast. In figuur 2.1 is het cameratoezicht naar provincie weergegeven. Vooral in Noord-Brabant en in Zuid-Holland zijn er, net als in de een- en de tweemeting, wederom veel gemeenten met cameratoezicht.

Figuur 2.1 Gemeenten met cameratoezicht per provincie, absoluut (n=369)

In tabel 2.2 is weergegeven op welke plaatsen gemeenten cameratoezicht hebben en over hoeveel locaties het cameratoezicht is verspreid. Cameratoezicht wordt voornamelijk toegepast in uitgaanscentra, in winkelcentra en stations of haltes van openbaar vervoer.

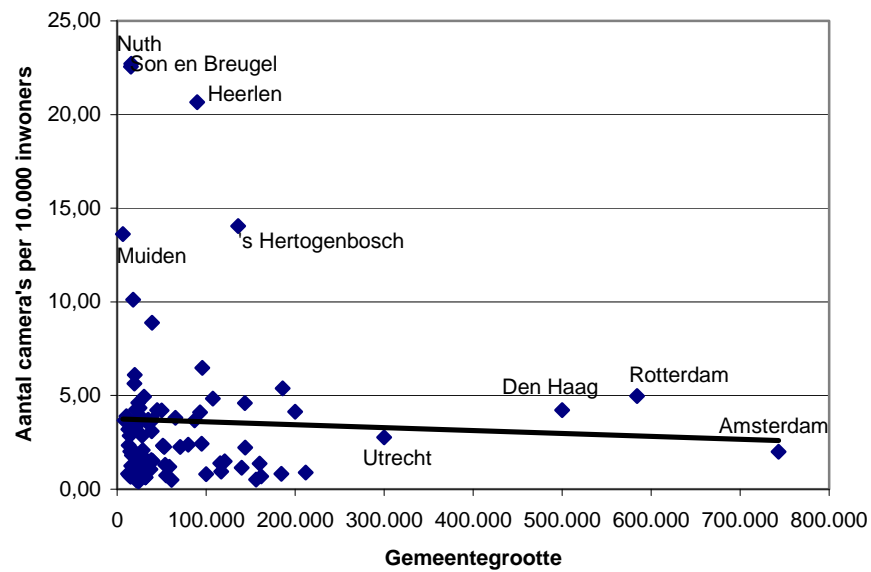
Tabel 2.2 Plaatsen binnen gemeenten met cameratoezicht per locatie (n=95)

Plaats	Aantal gemeenten	Aantal locaties
Uitgaanscentrum	34	108
Winkelcentrum	23	58
Bedrijventerrein	17	23
Station of halte openbaar vervoer	22	75
Stationsplein	10	25
Parkeerplaats (openbare parkeerplaats of een door de burgemeester aangewezen plaats voor cameratoezicht)	4	4
Speciale buurten (bijvoorbeeld gebieden met prostitutie)	8	11
Openbare gebouwen	22	34
Ruimten rondom voetbalstadion	12	21
Anders*	21	56

* Bij de antwoordmogelijkheid 'anders' zijn door gemeenten onder andere genoemd: sportcomplexen, schoolpleinen, fietsenstallingen en bruggen.

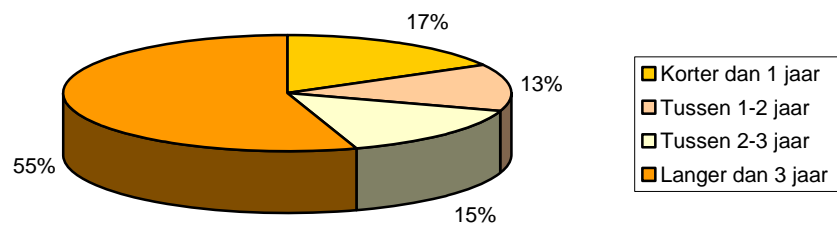
In figuur 2.2 is het aantal camera's per tienduizend inwoners naar gemeentegrootte weergegeven. De trendlijn laat zien dat het aantal camera's per tienduizend afneemt als de gemeentegrootte toeneemt. Opvallend is het hoge aantal camera's per tienduizend inwoners in Nuth, Son en Breugel en Heerlen.

Figuur 2.2 Aantal camera's per tienduizend inwoners naar gemeentegrootte

Bij 55 procent van de gemeenten bestaat het cameratoezicht al langer dan drie jaar. Bij grote gemeenten (meer dan 100.000 inwoners) bestaat het cameratoezicht langer dan bij kleine gemeenten (minder dan 100.000 inwoners). In figuur 2.3 is weergegeven hoe lang het cameratoezicht al wordt toegepast.

Figuur 2.3 Hoe lang hebben gemeenten al cameratoezicht? (n=93)

2.2 Plannen

Ongeveer twee vijfde van de gemeenten met cameratoezicht geeft aan plannen te hebben om het cameratoezicht uit te breiden. Dertien procent van de gemeenten zonder cameratoezicht geeft aan plannen te hebben om het komende jaar cameratoezicht in te voeren.

In het eerste hoofdstuk is de regelgeving omtrent cameratoezicht toegelicht. De gemeenten is gevraagd of zij consequenties hebben ondervonden van de verandering in het wettelijke regime voor cameratoezicht. 77 procent van de gemeenten heeft geen consequenties ondervonden, onder andere omdat cameratoezicht pas het afgelopen jaar is ingevoerd. 23 procent van de gemeenten heeft consequenties ondervonden. Onder andere werd genoemd:

- Een aanpassing in de APV is noodzakelijk.
- Een aanpassing in de aanwijzingsbevoegdheid is noodzakelijk.
- Een aanpassing van de toezichtruimte is noodzakelijk.
- De wettelijke basis van cameratoezicht biedt een kader waarbinnen gewerkt moet worden.
- Er is omgeschakeld van lokaal naar regionaal uitkijken van de camerabeelden.
- Er wordt onderscheid gemaakt tussen toezicht in de binnenstad en particulier toezicht op een bedrijventerrein.
- De gemeenteraad heeft zich gebogen over de zin van cameratoezicht.
- Er is een verordening met betrekking tot cameratoezicht vastgesteld.
- Er is een politieregister aangemaakt.
- Het reglement wordt opnieuw bekeken en waar nodig aangepast.
- Cameratoezicht is vanwege de wetswijziging beter te reguleren.

3 TOEPASSING

3.1 Uitkijken en opnemen

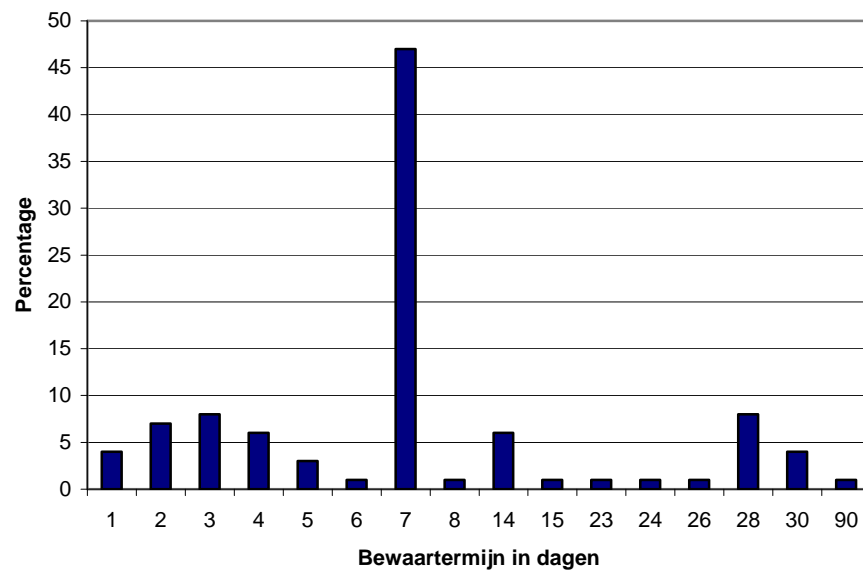
Hoe en op welk moment beelden worden gebruikt en uitgekeken, verschilt per gemeente. Ongeveer een derde (32%) van de gemeenten met cameratoezicht bekijkt de beelden uitsluitend achteraf in geval van bijzondere gebeurtenissen. In andere gemeenten worden de beelden altijd (12%) of soms (54%) live uitgekeken. De meeste gemeenten geven aan de beelden rechtstreeks uit te kijken op specifieke momenten en op overige momenten achteraf, in geval van bijzondere gebeurtenissen.

De beelden kijkt men live uit op momenten die samenhangen met het karakter van het gebied waarin de camera's worden geïnstalleerd. In de uitgaanscentra zijn dit de nachtelijke uren, net als op bedrijventerreinen; in winkelcentra zijn het voornamelijk de uren overdag.

Het uitkijken van beelden gebeurt in de meeste gemeenten door de politieorganisatie (54%). In de overige gemeenten worden de beelden uitgekeken door particuliere beveiligingsorganisaties (17%), gemeenteambtenaren (16%), door overige organisaties, zoals door openbaar vervoerorganisaties of door een combinatie van de gemeente en particuliere organisaties (13%). In alle gemeenten met cameratoezicht worden de beelden opgenomen. In 91,5 procent van de gemeenten gebeurt dit altijd, in 8,5 procent van de gemeenten op specifieke momenten. Het opnemen van beelden gebeurt op verschillende manieren. 68 procent van de gemeenten neemt beelden digitaal op, zestien procent neemt beelden analoog op met terugzoekfuncties en negen procent neemt analoog op zonder specifieke terugzoekfuncties. Twee gemeenten geven aan de beelden analoog op te nemen en daarbij een logboek bij te houden.

In figuur 3.1 is weergegeven welke bewaartermijnen gemeenten hanteren. In 47 procent van de gemeenten worden de beelden zeven dagen bewaard. Acht procent van de gemeenten bewaart de beelden de wettelijk toegestane vier weken. Vijf procent van de gemeenten geeft aan de camerabeelden langer te bewaren.

Figuur 3.1 Bewaartermijnen voor opgenomen beelden (n=90)

In ongeveer 77 procent van de gemeenten met cameratoezicht zijn bijzondere maatregelen genomen om de beelden tegen manipuleren te beveiligen: fysieke beveiliging, zoals het opslaan van beelden in een afgesloten ruimte (81%); digitale beveiliging, zoals wachtwoorden (66%) en organisatorische beveiliging, zoals het vastleggen van bevoegdheden (74%). De overige 23% zegt hiervoor geen bijzondere maatregelen te nemen.

Ruim zeventig procent van de gemeenten met cameratoezicht heeft camera's met bijzondere basale functies. De meest voorkomende functies zijn camera's die kunnen bewegen (68% van de gemeenten met cameratoezicht heeft camera's met deze functie), camera's die bepaalde delen van gebouwen of personen onzichtbaar kunnen maken (40%) en camera's met zoekfuncties (32%). Ook bewegingsdetectie (23%) en gezichtsherkenning¹ (19%) zijn functies die in sommige gemeenten gebruikt worden.

3.2 Kenbaarheid en rechten betrokkenen

In bijna alle gemeenten (96%) is het cameratoezicht kenbaar voor het publiek. Dat niet alle gemeenten het cameratoezicht kenbaar maken is opmerkelijk, aangezien dit een wettelijke vereiste is. De wijze waarop het toezicht kenbaar wordt gemaakt, verschilt per gemeente. Het meest gebeurt dit door mededelingen op borden in het gebied waar het cameratoezicht wordt toegepast (91%), met publicaties in lokale bladen (74%), doordat camera's duidelijk zichtbaar zijn opgehangen (72%) en/of door poster, folders en flyers (15%).

¹ Gezichtsherkenning is technisch nog niet optimaal mogelijk. Het betreft hier dan ook pilots in enkele gemeenten.

In twee vijfde (40%) van de gemeenten is er geen mogelijkheid tot kennisneming van beelden door gefilmde personen. In de overige gemeenten is dat wel mogelijk via een schriftelijk of mondeling verzoek. In bijna twee vijfde (37%) van de gemeenten kan men niet vragen om een correctie en/of verwijdering. Bij een correctie is het niet mogelijk om de beelden te wijzigen, maar kan men een toelichting geven op wat er op de beelden te zien is. In de overige gemeenten kan wel gevraagd worden om correctie en/of verwijdering via een schriftelijk of mondeling verzoek. Dergelijke verzoeken komen echter zelden voor: in 2008 werd er in vijf gemeenten een verzoek om kennisneming of verwijdering van beelden ingediend. In bijna drie vijfde van de gemeenten (57%) is er een klachtenregeling voor burgers.

3.3 Samenwerking

In bijna negentig procent van de gemeenten werkt het bestuur bij cameratoezicht samen met andere instanties. Deze samenwerking is bijna altijd met de politie (90%). Ook wordt samengewerkt met het Openbaar Ministerie (35%), met stadswacht en gemeentelijk toezichthouders (31%), bedrijven (33%), openbaarvervoerbedrijven (31%), particuliere beveiligingsorganisaties (33%), winkelcentra (9%) of andere organisaties zoals betaaldvoetbalorganisaties (7%) of buurtorganisaties (9%).

Deze samenwerking bestaat voornamelijk uit periodiek overleg (52%), incidenteel overleg (38%), het uitwisselen en verstrekken van beelden (34%) en gezamenlijke financiering (34%).

In bijna zeventig procent van de gemeenten worden de kosten van cameratoezicht gedragen door de gemeente en/of de politie, in veertien procent van de gemeenten worden de kosten gedragen door particulieren ondernemingen of bedrijven. In 24 procent van de gemeenten worden de kosten gezamenlijk gedragen door de overheid en particuliere ondernemingen².

De camera's worden niet alleen voor toezicht gebruikt. In ruim vijf zesde (86%) van de gemeenten zijn de beelden wel eens voor opsporing gebruikt. In 28 procent van de gemeenten is door observatieteams van de politie gebruikgemaakt van de beelden van gemeentelijke camera's.

Meer dan driekwart (78%) van de gemeenten met cameratoezicht heeft een protocol of reglement waarin procedures en afspraken over het bekijken van de beelden zijn vastgelegd. Bijna zeventig procent van deze gemeenten heeft in een protocol of reglement vastgelegd of en hoe hulpdiensten moeten worden ingeschakeld wanneer een incident wordt geconstateerd tijdens het live uitkijken van de camerabeelden.

² In de thematische verdieping van dit onderzoek wordt eveneens ingegaan op de kosten van cameratoezicht. Daarbij komt een andere verdeling van kosten ter sprake. Deze is echter gebaseerd op 17 gemeenten. De in dit hoofdstuk genoemde percentages volgen uit een enquêtevraag die door 94 gemeenten beantwoord is en hebben daarmee een hogere betrouwbaarheid.

3.4 Melding

In bijna driekwart (73%) van de gemeenten is er een reglement met informatie over het doel, de werkwijze, de beheerder en de rechten van betrokkenen. . 74% van deze gemeenten heeft de verwerking van camerabeelden bij het College Bescherming Persoonsgegevens (CBP) gemeld³. Als redenen voor het ontbreken van een reglement worden onder andere gegeven:

- De huidige situatie dient nog te worden aangepast aan de nieuwe regelgeving.
- Het reglement is nog in ontwikkeling.
- Er worden geen beelden vastgelegd.
- Er zijn geen afspraken gemaakt.
- Het cameraproject is tijdelijk, bij voortzetting zal nadere uitwerking plaatsvinden.
- Volgens de politie is een reglement niet nodig onder de nieuwe Wet politiegegevens.
- Het initiatief komt vanuit (een stichting van) het bedrijfsleven.

3.5 Evaluatie

Ongeveer 55 procent van de gemeenten (vijftig gemeenten) met cameratoezicht geeft aan het effect van cameratoezicht te hebben gemeten. Van de gemeenten met meer dan 150.000 inwoners heeft 73 procent (acht van de elf gemeenten) het cameratoezicht geëvalueerd. Kleine gemeenten (tot 50.000 inwoners) evalueren het minst vaak: 21 van de 48 gemeenten (48%) hebben het cameratoezicht geëvalueerd. Van de gemeenten met een inwonertal tussen de 50.000 en 150.000 inwoners hebben zestien gemeenten (62%) het toezicht geëvalueerd en tien gemeenten niet. Van de gemeenten die aangeven het cameratoezicht te hebben geëvalueerd, zeggen er dertien (26%) dat de effectmeting heeft geleid tot bijstelling van het beleid over cameratoezicht.

Daarbij zijn onder andere de volgende bijstellingen genoemd:

- De gebieden met cameratoezicht zijn uitgebreid.
- Het cameratoezicht is afgeschaft.
- De doelstellingen van cameratoezicht zijn aangescherpt.
- Camerabeelden worden nu live uitgekeken.

³ Gemeenten zijn alleen verplicht de verwerking van persoonsgegevens te melden indien het gaat om privaat cameratoezicht en er niet voldaan is aan de vereisten van artikel 38 van het Vrijstellingsbesluit. Ook impliceert het melden bij het CBP niet dat de verantwoordelijke daarmee een rechtmatigheidsverklaring van het CBP ontvangt.

In 45 procent van de gemeenten met cameratoezicht is het effect niet gemeten. Daarvoor zijn de volgende redenen:

- Cameratoezicht is pas sinds kort in gebruik.
- Er gaat (binnenkort) een evaluatie plaatsvinden.
- Het cameratoezicht is een aangelegenheid van het bedrijfsleven.
- Er is geen aanleiding tot een evaluatie.
- Het cameratoezicht is mondeling geëvalueerd.

4 BESLUITVORMING

4.1 Besluitvorming

Het verschilt per gemeente wie het initiatief neemt tot cameratoezicht en wie hierover besluit. Van de gemeenten met cameratoezicht was de gemeente in tachtig procent van de gevallen betrokken bij de initiatiefneming. De politie was in 41 procent van de gevallen betrokken bij de initiatiefneming en bedrijven op bedrijventerreinen in 24 procent van de gevallen. In mindere mate waren de Nederlandse Spoorwegen (8%), horecaondernemers (5%), overige ondernemers (4%), het Openbaar Ministerie (13%) en burgers (6%) betrokken. Door twaalf procent van de gemeenten met cameratoezicht werden daarnaast nog andere partijen genoemd die betrokken waren bij de initiatiefnemer, zoals de Reddingsbrigade en banken. Het is daarbij niet bekend of deze initiatieven worden genomen in het kader van het handhaven van de openbare orde. Besluiten over de toepassing van cameratoezicht worden vooral genomen door de gemeenteraad en het college van burgemeester en wethouders. In gemeenten zonder cameratoezicht vindt er in 67 procent van de gevallen geen besluitvorming plaats over het al dan niet toepassen van cameratoezicht. In ruim een kwart van de gemeenten zonder cameratoezicht (26%) zijn burgemeester en wethouders bij dit besluit betrokken.

In 84 procent van de gemeenten met cameratoezicht is vooraf overleg geweest binnen de driehoek bestuur (burgemeester), Openbaar Ministerie en politie. In meer dan de helft (54%) van de gemeenten met cameratoezicht is vooraf overleg geweest met omwonenden. In zeventig procent van de gemeenten met cameratoezicht is vooraf overleg geweest met ondernemers. In al deze gemeenten hebben de bewoners respectievelijk de ondernemers (onder condities) ingestemd met het cameratoezicht of hebben zij om cameratoezicht gevraagd. In de overige gemeenten is geen overleg geweest met omwonenden en/of ondernemers, voornamelijk omdat er geen mensen in de directe omgeving wonen, er geen ondernemingen in de directe omgeving zijn gevestigd of omdat het cameratoezicht de omwonenden of ondernemers nauwelijks treft.

4.2 Afwegingen

Gemeenten met cameratoezicht

79 procent van de gemeenten noemt meer dan één aanleiding om cameratoezicht in te voeren. De belangrijkste aanleidingen (tabel 4.1) zijn de wens om veiligheid te bevorderen (67%) en overlast (63%).

Tabel 4.1 Aanleiding voor het toepassen van cameratoezicht (n=95)

	Percentage gemeenten*
De wens om veiligheid te bevorderen	67
Overlast	63
Vandalisme (publieke eigendommen)	48
Diefstal	34
Lastigvallen/bedreigen van publiek	17
Vechtpartijen	27
Dealen en drugsgebruik	20
Anders	11

* De percentages tellen niet op tot 100 procent omdat gemeenten meer dan één antwoord konden geven.

** Bij de antwoordmogelijkheid 'anders' noemen gemeenten onder andere tegengaan (uitgaans)geweld en vernieling van particulier eigendom.

In paragraaf 2.2 staat vermeld dat iets meer dan de helft van de gemeenten met cameratoezicht plannen heeft om het cameratoezicht uit te breiden. De belangrijkste aanleidingen voor de uitbreiding zijn dezelfde als voor de invoering van cameratoezicht, namelijk overlast en de wens om veiligheid te bevorderen.

Gemeenten zonder cameratoezicht

Gemeenten zonder cameratoezicht hebben de volgende redenen om deze vorm van toezicht niet in te voeren:

- Bijna alle gemeenten zonder cameratoezicht (209 gemeenten) geven aan dat er geen aanleiding is voor of behoefte is aan cameratoezicht. In deze gemeenten is de problematiek niet van dien aard dat de inzet van camera's noodzakelijk is of zijn andere maatregelen voor de aanpak van problematiek afdoende.
- Bijna twintig procent van de gemeenten geeft (onder andere) als reden dat de kosten voor cameratoezicht te hoog zijn.
- Door ongeveer negen procent van de gemeenten wordt als (één van de) reden(en) aangegeven dat er onvoldoende draagvlak is voor cameratoezicht.

Dertien procent van de gemeenten zonder cameratoezicht geeft aan dat de inzet van cameratoezicht nooit aan de orde is geweest. Een aantal gemeenten geeft aan dat de discussie over het al dan niet inzetten van cameratoezicht op dit moment nog gaande is.

Van de gemeenten zonder cameratoezicht heeft dertien procent plannen om deze vorm van toezicht in 2009 in te voeren. Ook voor deze gemeenten zijn overlast en de wens om veiligheid te bevorderen veelgenoemde redenen om cameratoezicht in te voeren. Ook vandalisme van publieke eigendommen wordt vaak genoemd als (een van de) overweging(en) om cameratoezicht in te willen voeren.

4.3 Proportionaliteit en subsidiariteit

In deze paragraaf worden de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit besproken die het CBP heeft gesteld in 'Camera's in het publieke domein'. Deze eisen houden in dat de beperking van het recht op privacy door toepassing van cameratoezicht in een juiste verhouding moet staan tot het nagestreefde doel en dat het doel niet op een minder ingrijpende wijze kan worden bereikt. Om te inventariseren of gemeenten aan deze eisen hebben voldaan, is aan gemeenten gevraagd:

1. Welke doelen met het cameratoezicht moeten worden bereikt.
2. Welke maatregelen zijn getroffen om deze doelen te bereiken zonder dat cameratoezicht nodig zou zijn.
3. Welke overwegingen het invoeren van cameratoezicht noodzakelijk hebben gemaakt.

1. Doelen cameratoezicht

De belangrijkste doelen van cameratoezicht die gemeenten stellen, zijn de handhaving van en het toezicht op de openbare orde (79%) en de vergroting van de veiligheid van burgers (67%). In tabel 4.2 is verder te zien dat de algemeen preventieve functie van cameratoezicht voor bijna twee derde van de gemeenten en het weren van overlast voor ruim de helft van de gemeenten vooraf gestelde doelen van cameratoezicht zijn.

Tabel 4.2 Gestelde doelen voor invoering cameratoezicht (n=95)

	Percentage gemeenten*
Handhaving en toezicht openbare orde**	79
Vergroting van de veiligheid van burgers	67
Cameratoezicht heeft een algemeen preventieve functie	63
Weren van overlast	59
Meer effectieve inzet politie	43
Verbetering opsporing	43
Extra toezicht	34
Inbraakpreventie	29
Anders	12

* De percentages tellen niet op tot 100 procent, omdat gemeenten meer dan één antwoord konden geven.

** Dit percentage is geen honderd procent, terwijl 'handhaving en toezicht openbare orde' volgens de wet een voorwaarde is voor de toepassing van cameratoezicht. Mogelijke redenen hiervoor zijn interpretatieverschillen bij de respondenten (overlap met het gestelde doel 'weren van overlast') en de mogelijkheid dat er gemeenten tussen zitten waar het cameratoezicht onder de Wbp valt.

*** Bij de antwoordmogelijkheid 'anders' noemen gemeenten onder anderen tegengaan van autodiefstal, het verhogen van het veiligheidsgevoel en vandalisme tegengaan.

2 *Getroffen maatregelen*

Het grootste gedeelte van de gemeenten (86%) heeft vóór invoering van cameratoezicht andere maatregelen getroffen om de gestelde doelen te bereiken. In bijna driekwart van de gemeenten bestonden deze maatregelen onder andere uit meer verlichting en in 78 procent van de gemeenten is ook de surveillance geïntensiveerd (tabel 4.3).

Tabel 4.3 **Getroffen maatregelen vóór invoering cameratoezicht (n=88)**

	Percentage gemeenten*
Meer verlichting	74
Meer surveillance	78
Andere ruimtelijke inrichting	46
Voorschriften horeca	46
Afspraken scholen	16
Anders	33

* De percentages tellen niet op tot 100 procent, omdat gemeenten meer dan één antwoord konden geven.

** Bij de antwoordmogelijkheid 'anders' noemen gemeenten onder andere gebiedsverboden en afspraken met winkeliers.

3 *Overwegingen invoering cameratoezicht*

Ondanks de overige getroffen maatregelen is toch besloten tot camera-toezicht. De belangrijkste overweging hiervoor (tabel 4.4) was dat cameratoezicht een goede aanvulling is op andere maatregelen. Twee derde van de gemeenten geeft dat aan.

Tabel 4.4 **Overwegingen voor besluit noodzakelijkheid cameratoezicht (n=81)**

	Percentage gemeenten*
Cameratoezicht is een goede aanvulling op andere maatregelen	67
Ernst van de problematiek	26
Andere maatregelen hebben onvoldoende effect	15
Cameratoezicht is effectiever dan andere maatregelen	7
Geen politiecapaciteit	7
Goedkoper dan andere maatregelen	0
Anders**	7

* De percentages tellen niet op tot 100 procent, omdat gemeenten meer dan één antwoord konden geven.

** Bij de antwoordmogelijkheid 'anders' noemen gemeenten onder andere initiatief van bedrijfsleven.

4.4 Juridische zaken

In aanvulling op de vragenlijst van de eerdere metingen is in de driemeting aandacht besteed aan enkele juridische zaken met betrekking tot camera-toezicht. Gemeenten zijn gevraagd naar de juridische regimes van de cameratoezichtprojecten op de verschillende locaties binnen de gemeente. Tabel 4.5 laat hier een overzicht van zien.

Tabel 4.5 Juridische regimes naar locatie cameratoezicht (n=53)

	WBP	Politiewet	Wet cameratoezicht
Uitgaanscentrum	7	7	29
Winkelcentrum	10	3	17
Stationsplein	4	2	22
Bedrijventerrein	15	6	13
Speciale buurten (bijvoorbeeld prostitutiestraten)	2	3	11
Ruimten rondom voetbalstadion	2	3	4
Openbare gebouwen	6	0	7
Station of halte openbaar vervoer	11	3	14
Parkeerplaats	5	3	12
Anders*	5	7	29
Totaal	67 (26%)	37 (15%)	148 (59%)

* Bij de antwoordmogelijkheid 'anders' zijn door gemeenten onder andere genoemd: gemeentelijke objecten en mobiele camera's (zoals helmcamera's en camera's op voertuigen van hulpinstanties).

Daarnaast zijn er sinds 2006 door het CCV opgestelde beoordelingsrichtlijnen (BRL's) voor zowel cameratoezichtcentrales als camerasystemen. Er is onder gemeenten gepeild in hoeverre hiervan gebruik wordt gemaakt. Bijna de helft van de gemeenten (48 procent) blijkt gebruik te maken van een of meerdere BRL's. Elf procent gebruikt de BRL voor cameratoezichtcentrales, acht procent gebruikt de BRL voor camerasystemen en 29 procent gebruikt beide BRL's.

5 ONTWIKKELING IN CAMERATOEZICHT

In dit hoofdstuk wordt een vergelijking gemaakt met de resultaten van de enquête uit de tweemeting. Het doel van deze vergelijking is om eventuele ontwikkelingen in cameratoezicht te signaleren.

62 gemeenten die bij de tweemeting hebben gerespondeerd, hebben dit jaar niet meegewerkt. Daar staat tegenover dat dit jaar 26 gemeenten hebben gerespondeerd die niet aan de tweemeting hebben deelgenomen. Van de gemeenten die bij de driemeting niet hebben gerespondeerd, hadden achttien gemeenten in de tweemeting cameratoezicht. Bij de gemeenten die dit jaar voor het eerst mee hebben gedaan aan het onderzoek zijn vijf gemeenten met cameratoezicht. Gezien de verschillen in de responderende gemeenten moeten onderstaande bevindingen met enige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd.

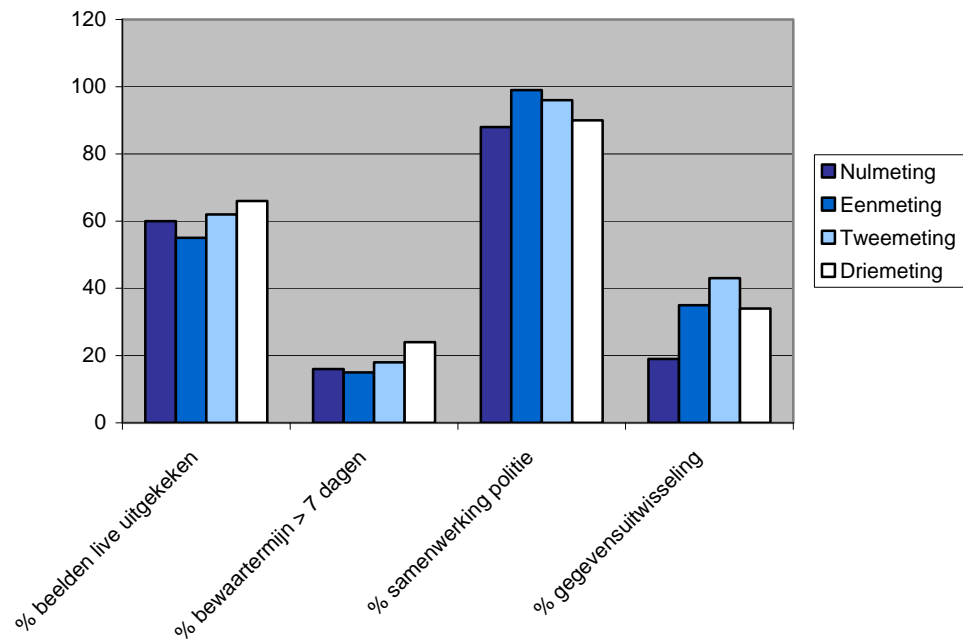
Het aantal gemeenten dat cameratoezicht inzet, is in de meting van dit jaar toegenomen (95 versus 94 gemeenten vorig jaar).¹ Het aantal inwoners (van de responderende gemeenten) dat in een gemeente woont waar cameratoezicht op openbare plaatsen wordt toegepast, is eveneens licht toegenomen (52% tegenover 50% vorig jaar). Het aantal gemeenten dat plannen heeft om het cameratoezicht uit te breiden is afgenomen (39 gemeenten in de driemeting tegenover 45 in de tweemeting). Het aantal gemeenten zonder cameratoezicht dat plannen heeft om cameratoezicht in te voeren is eveneens afgenomen (36 in de driemeting tegenover 38 gemeenten in de tweemeting), waarschijnlijk ten gevolge van het toegenomen aantal gemeenten dat cameratoezicht het afgelopen jaar heeft ingevoerd. Hieruit blijkt dat de in eerdere metingen geconstateerde toename in het gebruik van cameratoezicht nog aanwezig is.

Het percentage gemeenten met cameratoezicht dat de beelden live uitkijkt is, net als in de vorige meting, toegenomen (66% tegenover 62% vorig jaar en het jaar daarvoor 55%). Het uitkijken van beelden gebeurt ongeveer even vaak door de politieorganisatie (54% tegenover 53% vorig jaar) en precies even vaak door particuliere beveiligingsorganisaties (17% in beide metingen). De meeste gemeenten bewaren hun beelden, net als bij de tweemeting, zeven dagen. Bij de inwerkingtreding van de Wet cameratoezicht in februari 2006 is de bewaartermijn uitgebreid naar vier weken, omdat dit noodzakelijk zou zijn voor opsporingsdoeleinden. Drie jaar na deze uitbreiding blijkt de verlengde bewaartermijn zijn uitwerking te hebben in de praktijk: het percentage

¹ Gezien het aantal gemeenten dat dit jaar niet heeft gerespondeerd, maar vorig jaar wel heeft meegedaan aan de enquête en toen heeft aangegeven gebruik te maken van cameratoezicht, is het aannemelijk dat het aantal Nederlandse gemeenten met cameratoezicht sterker is gestegen dan met één gemeente, ervan uitgaande dat deze gemeenten het cameratoezicht niet hebben afgeschaft. Er waren bij de tweemeting immers achttien gemeenten met cameratoezicht, die dit jaar niet hebben gerespondeerd.

gemeenten dat de beelden langer dan zeven dagen bewaart, is gestegen van vijftien procent in de eenmeting naar achttien procent in de tweemeting en uiteindelijk tot 24 procent in de driemeting.

Figuur 5.1 Ontwikkeling in cameratoezicht 2005-2008

Net als in de tweemeting gebruiken veel gemeenten digitale camera's. Het aandeel gemeenten met digitale camera's is wel gedaald (77% in de tweemeting tegenover 68% in de driemeting). Het totaal aantal gemeenten dat camera's met bijzondere functies gebruikt is licht gedaald ten opzichte van de tweemeting (van 77% toen, naar 71% in de driemeting). Het aantal gemeenten met cameratoezicht dat bijzondere maatregelen neemt om de beelden tegen manipuleren te beveiligen is licht gestegen (van bijna 80% in de tweemeting naar 81% in de driemeting).

Hoewel er nog steeds veel wordt samengewerkt met de politie, is het percentage gemeenten waar dit gebeurt afgenomen: 96 procent in de tweemeting ten opzichte van negentig procent in de driemeting. In de éénmeting was dit zelfs nog 99 procent. De mate waarin camerabeelden van de gemeente gebruikt worden door observatieteams van de politie is iets afgenomen in het laatste jaar (28% versus 38% vorig jaar). Camerabeelden worden minder vaak uitgewisseld met andere partijen (in de tweemeting deed 43% van de gemeenten dit tegenover 34% in de driemeting). Dit is een daling tot onder het niveau dat werd gemeten in de éénmeting (35%).

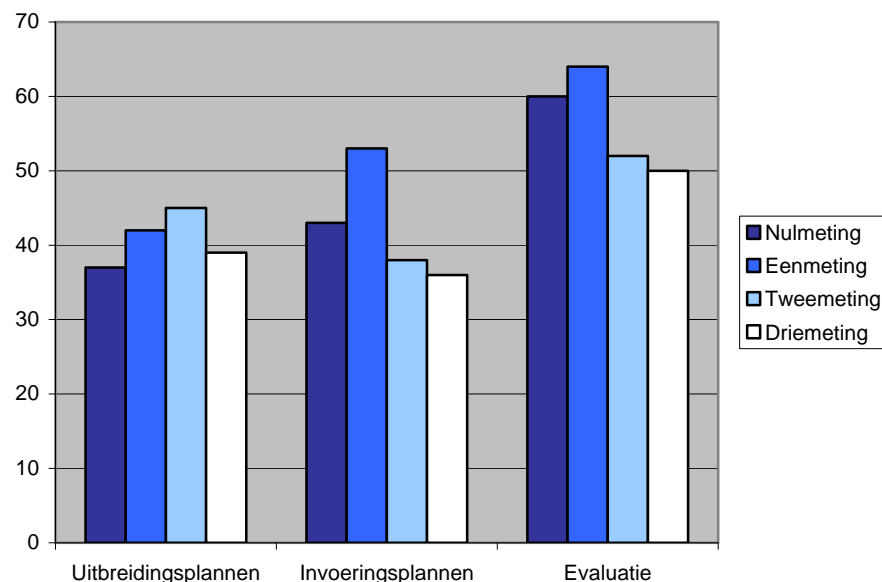
Net als in de tweemeting zijn burgemeesters veelvuldig betrokken bij de besluitvorming om cameratoezicht in te zetten. In de tweemeting was dit het

geval in 67 procent van de gemeenten met cameratoezicht tegenover 65 procent in de driemeting. Bij de besluitvorming heeft net als in de tweemeting vaak overleg plaatsgevonden binnen de driehoek (82% van de gemeenten in de tweemeting versus 84% van de gemeenten in de driemeting).

De handhaving van en het toezicht op openbare orde en het vergroten van de veiligheid van burgers, worden ook dit jaar als belangrijkste doelen voor invoering van cameratoezicht genoemd.

Het aantal gemeenten dat aangeeft voor de invoering van het cameratoezicht andere maatregelen te hebben getroffen, is afgenomen (86% versus 93% vorig jaar).

Figuur 5.2 Plannen en evaluaties (aantal gemeenten)

Het aantal gemeenten dat aangeeft het effect van cameratoezicht te hebben gemeten is eveneens licht gedaald (vijftig gemeenten tegenover 52 gemeenten). In de nulmeting waren dit zestig gemeenten en in de eenmeting 64. Het aantal gemeenten dat cameratoezicht evalueert is dus door de jaren heen ook gedaald.

6 KOSTEN EN BATEN VAN CAMERATOEZICHT

6.1 Achtergrond

Elk jaar wordt dit monitoronderzoek voorzien van een verdiepende fase, waarin een specifiek thema wordt uitgediept. Dit jaar betreft dit de kosten en baten van cameratoezicht. Daarbij wordt ingegaan op de aanbesteding en de aanleg van camerasystemen en de kosten die dit met zich meebrengt. Ook de gebruikskosten en welke partij de kosten draagt worden in kaart gebracht. Vervolgens wordt nog gekeken naar de baten van cameratoezicht. Daarbij wordt een tweedeling gemaakt tussen financiële en overige baten van cameratoezicht. Bij die laatste categorie valt bijvoorbeeld te denken aan een daling van het aantal aangiften na de plaatsing van cameratoezicht in een bepaald gebied. Zeventien gemeenten hebben hun medewerking aan het verdiepende onderzoek verleend.

6.2 Aanbesteding en aanleg van camerasystemen

Aan de gemeenten is gevraagd of zij advies hebben ingewonnen bij het opstellen van het bestek en de beoordeling van de offertes voor het camera-toezicht. Respectievelijk tien en acht van de zeventien gemeenten hebben advies ingewonnen bij deze zaken. De gemeenten die advies inwonen hebben dit advies als waardevol ervaren.

Geen enkele gemeente is negatief over de prijs/prestatieverhouding van het camerasysteem. Zoals tabel 6.1 laat zien vindt de meerderheid de prijs/prestatieverhouding conform het geoffreerde en staan enkele gemeenten er neutraal tegenover.

Tabel 6.1 Is de prijs/prestatieverhouding van het camerasysteem conform het geoffreerde? (n=17)

Prijs/kwaliteit conform offerte	Aantal
Zeër zeker	2
Zeker	11
Neutraal	4
Zeker niet	0
Zeër zeker niet	0

In zes van de zeventien gemeenten (ruim 35%) werd het budget overschreden. Redenen van budgetoverschrijding zijn voornamelijk te vinden in een lage vaststelling van (een deel van) het budget. Daarnaast worden de aanleg van een glasvezelkabel, extra werk door fouten bij de aanleg van mantelbuizen, beveiliging van apparatuur en de aanleg van en beveiligde

internetverbinding genoemd. Drie gemeenten hebben het idee dat er kwalitatieve concessies zijn gedaan als gevolg van budgettaire beperkingen. Tabel 6.2 laat dit zien.

Tabel 6.2 Heeft u het idee dat er kwalitatieve concessies zijn gedaan als gevolg van budgettaire beperkingen? (n=17)

Concessies	Aantal
Ja	3
Nee	12
Weet niet	2

Van de zeventien onderzochte gemeenten zijn er twaalf met één camera-project, drie hebben twee projecten, één gemeente drie en één gemeente heeft acht cameraprojecten. Het cameratoezicht is in alle onderzochte gemeenten zeven dagen per week en vierentwintig uur per dag in werking. De meeste gemeenten bewaren de opnamen van het cameratoezicht zeven dagen, dit volgde ook al uit de resultaten van de reguliere meting. Tabel 6.3 laat zien hoe lang de gemeenten uit het verdiepende onderzoek de camerabeelden bewaren.

Tabel 6.3 Hoeveel dagen worden de opnamen van het cameratoezicht bewaard? (n=17)

Bewaardagen ¹	Aantal gemeenten
1	1
3	1
4	1
7	6
14	3
15	1
28	3
40	1

6.3 Eenmalige kosten van cameratoezicht

Elf gemeenten konden de eenmalige kosten van de aanschaf van camera's noemen. Gemiddeld zijn deze gemeenten ongeveer 72.892 euro per cameratoezichtproject kwijt. Per camera zijn de kosten gemiddeld rond de zevenduizend euro. De gemiddelde kosten voor de aanleg van een netwerk (exclusief camera's) liggen hoger, namelijk rond de 260.000 euro. Aan aanpassing van infrastructuur in verband met de plaatsing van camera's geven de onderzochte gemeenten gemiddeld 11.423 euro uit. De aanpassing van de straatverlichting kost gemiddeld 26.000 euro. De gemeenten die over een observatieruimte beschikken hebben ook hiervan de kosten gemeld. De

¹ Vastgelegd in artikel 151c, lid 6 Gemeentewet is dat vier weken het maximum aantal dagen is dat de beelden mogen worden bewaard.

gemiddelde kosten voor de inrichting van een observatieruimte bedragen 115.321 euro.

Tabel 6.4 geeft een overzicht van de gemiddelde eenmalige kosten van cameratoezicht. Voor tien gemeenten hebben we gegevens op basis waarvan we kunnen berekenen wat de eenmalige kosten zijn per camera, waarbij alle eenmalige kosten (dus niet alleen de aanschaf van de camera zelf) zijn meegenomen. De eenmalige kosten per camera lopen in deze tien gemeenten uiteen van 830 tot 73.389 euro. Gemiddeld zijn de eenmalige kosten per camera bijna 15.000 euro.

Tabel 6.4 Eenmalige kosten van cameratoezicht

Kostenpost	Gemiddelde kosten
Camera's	72.892
Netwerk	260.000
Aanpassing infrastructuur	11.423
Aanpassing straatverlichting	26.000
Inrichting observatieruimte	115.321

Enkele gemeenten geven aan alleen de totale kosten van een cameraproject te kunnen noemen. Voor deze vijf (relatief grote) gemeenten zijn de gemiddelde totale kosten van de aanleg van een cameraproject 483.651 euro. Het gemiddelde van de totale kosten van de vijftien gemeenten die deze vraag beantwoordden ligt op 313.787 euro. De afschrijvingstermijn van de apparatuur ligt, volgens opgave van elf gemeenten, tussen de drie en tien jaar. Gemiddeld genomen wordt een cameraproject in zeven jaar afgeschreven.

6.4 Gebruikskosten van cameratoezicht

Gemiddeld houden ongeveer zes personen zich bezig met het uitkijken van de camerabeelden. Daarnaast zijn er gemiddeld twee à drie politieagenten en twee gemeenteambtenaren die zich bezighouden met cameratoezicht. Wat de kosten van deze inzet jaarlijks zijn kunnen gemeenten moeilijk aangeven. De genoemde personen zullen zich doorgaans niet fulltime met cameratoezicht bezighouden en daarnaast zijn hun tarieven, door uiteenlopende functies, sterk verschillend.

De gemiddelde onderhoudskosten die aan het camerasysteem zijn verbonden, bedragen ongeveer 27.000 euro per jaar. De overige kosten die gemeenten jaarlijks maken zijn gemiddeld ongeveer 43.000 euro. Dit betreffen kosten voor elektra, ADSL, vervanging en/of verplaatsing van camera's en de inhuur van een beveiligingsbedrijf.

6.5 Financiering

In twaalf van de zeventien gemeenten wordt het cameratoezicht voor de volle honderd procent uit de gemeentekas betaald. In de overige gemeenten is het een combinatie van gemeente en politie of gemeente en particuliere instelling of bedrijf die de kosten draagt. Tabel 6.5 geeft een overzicht.

Tabel 6.5 Kunt u aangeven door wie het cameratoezicht in uw gemeente gefinancierd wordt en wie welk deel van de totale kosten betaald? (n=17)

Kostendrager(s) cameratoezicht	Aantal gemeenten
100 procent door de gemeente betaald	12
70 procent gemeente / 30 procent politie	1
60 procent gemeente / 40 procent politie	1
50 procent gemeente / 50 procent politie	1
50 procent gemeente / 50 procent particulier	2

6.6 Financiële baten van cameratoezicht

Bij financiële baten van cameratoezicht moet men met name denken aan de opbrengsten die voortvloeien uit het verhalen van schade op daders. Ook besparingen op onderhoudsbudgetten door cameratoezicht kunnen er onder geschaard worden.

Dertien van de zeventien gemeenten geven aan dat zij de schade die in cameragebieden wordt aangericht verhalen op de daders. Twee gemeenten doen een schatting van wat het verhalen van de schade hen jaarlijks oplevert. De ene gemeente schat de baten op duizend euro, de andere op 2500 euro. De andere gemeenten zeggen niet over deze informatie te kunnen beschikken.

Acht gemeenten geven aan dat cameratoezicht politie-inzet scheelt. Hoeveel inzet en of dit in geld uit te drukken is wordt niet duidelijk. Vijf gemeenten geven aan dat cameratoezicht geen politie-inzet scheelt, vier weten niet of dit het geval is.

Ten slotte geven vier gemeenten aan dat minder vernielingen ook één van de baten vormt van cameratoezicht. Dit scheelt gemeenten, volgens opgaaf van twee van hen, iets meer dan tienduizend euro per jaar. Slechts één gemeente geeft aan dat er ook minder onderhoudskosten gemaakt worden door de inzet van cameratoezicht voor beheerdoeleinden. Veertien gemeenten geven aan dat zij geen daling in de onderhoudskosten zien door de inzet van cameratoezicht. Bij twee gemeenten is dit onbekend.

6.7 Overige baten van cameratoezicht

Cameratoezicht neemt ook baten met zich mee die niet in financiën zijn uit te drukken. Zo heeft het soms, ook al is dat doorgaans lastig aan te tonen, invloed op objectieve veiligheid in een gebied. Maar ook de subjectieve veiligheid, de veiligheidsgevoelens van mensen, worden door cameratoezicht beïnvloed.

Tabel 6.6 Overige baten van cameratoezicht

Baten van cameratoezicht	Aantal gemeenten
Daling aangiften	5
Toename opgeloste zaken	7
Minder overlastmeldingen	5
Toename veiligheidsgevoelens	10

Tabel 6.6 geeft een overzicht van de overige baten van cameratoezicht. Vijf gemeenten geven aan dat zij een daling zien van het aantal aangiften sinds het cameratoezicht is ingevoerd. Daarnaast zien zeven gemeenten een toename in het aantal opgeloste zaken sinds de invoering van cameratoezicht en geven vijf gemeenten aan dat er sindsdien minder meldingen door burgers zijn van overlast. Een meerderheid van de gemeenten (tien) meldt dat de veiligheidsgevoelens onder burgers sinds de invoering van cameratoezicht zijn toegenomen.

6.8 Conclusie

De totale aanlegkosten van een gemiddeld cameratoezichtproject liggen boven de 300.000 euro. Jaarlijks zijn de kosten gemiddeld nog eens ongeveer 70.000 euro. De meeste gemeenten betalen cameratoezicht zelf, sommigen betalen het samen met de politie en een andere, een kleine groep betaalt het samen met particulieren of bedrijven.

Daartegenover staat dat de meeste gemeenten aangeven dat cameratoezicht ook baten met zich meebrengt. Dertien van de zeventien gemeenten geven aan dat zij de schade die in cameragebieden wordt aangericht op daders verhalen. De financiële baten die dit met zich meebrengt, zijn voor gemeenten moeilijk aan te wijzen, al schatten enkele gemeenten dat er jaarlijks duizend à 2500 euro aan schade op de dader(s) wordt verhaald met behulp van cameratoezicht. Vier gemeenten geven aan dat minder vernielingen ook één van de baten vormt van cameratoezicht. Dit scheelt gemeenten, volgens opgave van twee van hen, iets meer dan tienduizend euro per jaar.

Ten slotte geven de meeste gemeenten aan dat burgers zich veiliger voelen. In sommige gemeenten, respectievelijk vijf en zeven, is ook het effect op het

aantal aangiften en opgeloste zaken zichtbaar. Acht gemeenten geven aan dat cameratoezicht politie-inzet scheelt.

7 DE EFFECTIVITEIT VAN CAMERATOEZICHT

7.1 Inleiding

De laatste jaren hebben steeds meer gemeenten een evaluatieonderzoek uitgevoerd of laten uitvoeren naar de effecten van cameratoezicht. Door deze ervaringen te bundelen, ontstaat een completer beeld van het effect van cameratoezicht. Dit kan mogelijk interessante aanknopingspunten bieden voor beleidsmakers, maar levert ook kennis op ten behoeve van de beleidsvoorbereiding in gemeenten. Hiertoe is bij de nulmeting van dit onderzoek een meta-analyse uitgevoerd. Het ging hierbij om verslagen van twintig gemeenten. Bij de éénmeting is deze meta-evaluatie aangevuld met zes evaluaties en bij de tweemeting met vier evaluaties. Dit jaar, in de driemeting, wordt de meta-evaluatie nog eens aangevuld met tien evaluaties.

7.2 Beoordelingscriteria

Om uitspraken te kunnen doen over de kwaliteit van de evaluatieonderzoeken worden ze beoordeeld op een aantal criteria voor kwaliteit en validiteit. In de nulmeting is een uitgebreidere beschrijving opgenomen van de beoordelingscriteria. Hieronder worden deze criteria nog eens kort weergegeven:

- a) *Zijn er meerdere bronnen gebruikt?*
- b) *Welke uitkomstmaten zijn er?*
- c) *Wat is de aard van de evaluatie?*
- d) *Hoe scoort de evaluatie op de Maryland Scientific Methods Scale?*

De *Maryland Scientific Methods Scale (MSMS)* is een internationaal geaccepteerde maatstaf voor de validiteit van effectevaluaties.¹ Volgens de MSMS worden evaluatiestudies ingedeeld in vijf categorieën. Deze vijf categorieën beschrijven niveaus van wetenschappelijke validiteit. Hierbij heeft de eerstgenoemde categorie de laagste validiteit, en de laatstgenoemde categorie de hoogste validiteit. Het gaat hierbij om de volgende categorieën:

- Niveau 1: Correlatie.
- Niveau 2: Voor- en nameting zonder vergelijkingsconditie.
- Niveau 3: Voor- en nameting met vergelijkingsconditie.
- Niveau 4: Voor- en nameting in verschillende experimentele en vergelijkingssituaties gecontroleerd voor overige beïnvloedende factoren.
- Niveau 5: Effectmeting met random toewijzing.

¹ Farrington, D.P., D.C. Gottfredson, L.W. Sherman & B.C. Welsh (2002) The Maryland scientific methods scale. In: Sherman, L. (ed.) *Evidence-based crime prevention*. London: Routledge.

Om uitspraken te kunnen doen over de effectiviteit van cameratoezicht is een voor- en nameting met een controlegebied (niveau 3 MSMS) nodig. Een belangrijke voorwaarde om uitspraken te kunnen doen over effectiviteit is wel dat het aantal incidenten in de nulmeting in zowel het cameragebied als het controlegebied minimaal twintig in absolute aantallen is. Een evaluatie met minder dan twintig incidenten in de nulmeting heeft te weinig statistische kracht om veranderingen te kunnen meten (Welsh e.a., 2003). Voor een uitgebreide beschrijving van de *Maryland Scientific Methods Scale* verwijzen we u naar het rapport behorend bij de nulmeting.

De dertig evaluaties uit de eerdere metingen en de tien nieuwe evaluaties zijn weergegeven in bijlage 1. Per evaluatie is weergegeven wat het beoogde doel is van cameratoezicht en wat de score is op de vier kwaliteitscriteria. De resultaten van de beoordeling van de dertig evaluaties uit de nul-, een- en tweemeting kunt u terugvinden in de bijbehorende rapporten.

In acht van de tien nieuwe evaluaties is gebruikgemaakt van meer bronnen dan alleen registratiecijfers van de politie, zoals interviews met bewoners, logboekgegevens en/of enquêtes onder bewoners. Het verschilt per evaluatie welke uitkomstmaten zijn gebruikt, maar zes van de tien onderzoeken hebben gebruikgemaakt van een combinatie van uitkomstmaten. Veelgebruikte maten zijn (on)veiligheidsgevoelens, geregistreerde incidenten en bekendheid met cameratoezicht. De vier evaluaties met één uitkomstmaat nemen het aantal geregistreerde incidenten als uitkomstmaat.

Zes evaluaties zijn uitgevoerd door een extern onderzoeksbureau. Vier evaluaties zijn uitgevoerd door de gemeente. Dit betreffen de eerdergenoemde evaluaties met één uitkomstmaat. Twee evaluaties zijn op niveau 1 uitgevoerd. Zes evaluaties betreffen niveau 2 op de MSMS (een voor- en nameting uitgevoerd zonder controlegebied), twee evaluaties betreffen niveau 3 (een voor- en nameting met controlegebied).

7.3 Resultaten

Omdat niet alle evaluaties een controlegroep hebben verwerkt in het onderzoek, moet voorzichtig worden omgegaan met de resultaten van de evaluatie en kan niet worden gesproken in termen van effectiviteit. Tevens is cameratoezicht vaak een onderdeel in een mix van maatregelen, waardoor effecten niet per definitie zijn toe te schrijven aan cameratoezicht.

In de tabel van bijlage 2 staat een overzicht van de resultaten van de evaluaties. De tien nieuwe evaluaties zijn aan de dertig evaluaties uit de nul-, een-, en tweemeting toegevoegd. De resultaten zijn onderverdeeld in vier thema's:

- a) proces;
- b) objectieve veiligheid;
- c) beleving cameratoezicht en veiligheid;
- d) opsporing en vervolging.

In de tabel worden de belangrijkste resultaten besproken. In de nul-, één- en tweemeting zijn de resultaten van de eerste dertig evaluaties uitvoerig besproken. Hieronder volgt een beschrijving van de resultaten van de tien aanvullende evaluaties en de wijze waarop de resultaten verschillen van de resultaten uit de meta-evaluatie van de éénmeting.

Proces

In de tien evaluaties zijn onder andere de volgende opmerkingen over het proces genoemd:

- In één gemeente is onvoldoende budget om de camerabeelden live uit te kijken.
- Twee gemeenten geven aan dat de camera's doorgaans in de pre-set stand staan. De beelden worden alleen op bepaalde dagen, met name in het weekend, bekeken.
- Eén gemeente geeft aan dat het ontbreekt aan een duidelijk wettelijk kader voor de inzet van mobiel cameratoezicht.
- In één gemeente vindt de opslag en het beheer van de camerabeelden plaats in een supermarkt. In de evaluatie merkt de gemeente op dat dit volgens de Wet politiegegevens niet geoorloofd is. De verwerking van gegevens zal verplaatst worden naar de politie.
- In één gemeente is het cameratoezicht ingepast in een breder handhavingarrangement voor het stationsgebied. Dit arrangement werd gesloten door de gemeente, de NS, Connexxion, de lokale politie en het Korps landelijke politiediensten (KLPD).
- In één gemeente werd door TNO vastgesteld dat het aantal schermen te veel is om door het huidige aantal uitkijkers te worden bekeken.

Objectieve veiligheid

De nieuwe evaluaties laten, vergeleken met de dertig evaluaties uit eerdere metingen, geen afwijkende resultaten zien. De gemeenten hebben als doel van het cameratoezicht om de objectieve veiligheid te bevorderen.

De evaluaties laten een gevarieerd beeld zien op de uitkomstvariabele objectieve veiligheid. In één gemeente is het verschil in objectieve veiligheid voor en na de invoering van cameratoezicht niet gemeten. Uit de evaluatie van twee gemeenten blijkt dat het aantal incidenten ongeveer gelijk is gebleven. Er is dus geen effect van cameratoezicht vastgesteld. Daarnaast maakt één gemeente melding van een toename van het aantal incidenten. In de gemeente wordt deze toename gewijd aan de invoering van cameratoezicht, omdat er sindsdien beter is geregistreerd. Cameratoezicht is een vorm van toezicht waarmee meer incidenten worden waargenomen en zo kan cameratoezicht een effect hebben op de meldingsbereidheid van slachtoffers (omdat

zij meer vertrouwen krijgen in het oplossen van een incident door de aanwezigheid van camerabeelden). Dan zal het aantal bij de politie bekend geworden incidenten juist toenemen.

De evaluatieonderzoeken van de overige zes gemeenten laten zien dat er een afname is van het aantal incidenten sinds de invoering van cameratoezicht. Voor de meeste gemeenten wordt daarbij het voorbehoud gemaakt dat cameratoezicht plaatsvindt in een mix van maatregelen en dat dus niet vaststaat wat de rol van cameratoezicht is in de afname van het aantal incidenten.

Beleving cameratoezicht en veiligheid

Bij de evaluatie van het cameratoezicht in drie (kleinere) gemeenten werd het effect op de subjectieve veiligheid niet meegenomen. In de zeven gemeenten waar de veiligheidsbeleving wel werd onderzocht, is grotendeels eenzelfde beeld waarneembaar. In zes gemeenten wordt een positief effect gemeten op de veiligheidsbeleving van bewoners en bezoekers sinds de invoering van cameratoezicht in een gebied. In één gemeente voelt men zich niet veiliger of onveiliger dan voorheen. De bevinding dat het veiligheidsgevoel positief wordt beïnvloed, is in tegenspraak met bevindingen uit het rapport 'Sociale veiligheid ontraadseld: veronderstelde en werkelijke effecten van het veiligheidsbeleid' (2008)². Hierin wordt de veronderstelling dat met cameratoezicht de onveiligheidsbeleving kan worden verminderd, betwijfeld.

Opsporing en vervolging

Van de meerderheid (zeven) van de gemeenten is niet bekend of de beelden zijn gebruikt voor opsporing en vervolging. In de overige drie gemeenten is dit wel gebeurd. Eén gemeente geeft aan dat op vijftien procent van de waargenomen incidenten een opsporingsverzoek volgt. De andere gemeenten houden niet systematisch bij hoe vaak beelden gebruikt worden voor opsporing en/of vervolging.

7.4 Conclusie

De conclusie van de tien nieuwe evaluaties wijkt niet af van de conclusie van de evaluaties uit de nul-, een- en tweemeting. Hieronder worden deze conclusies nog eens kort weergegeven:

- Ondanks het gebruik van meerdere informatiebronnen, meerdere uitkomstmaten, het uitbesteden van onderzoek en de uitgebreide en doorwrochte aard van enkele evaluaties, scoren ze toch matig op de MSMS. Dit jaar zijn meer evaluaties uitgevoerd dan vorig jaar, maar nog steeds zijn er slechts twee evaluaties die niveau 3 scoren. Voor de evaluatie van veel beleidsmaatregelen, waaronder cameratoezicht, geldt

² Noije, L. van en Wittebrood, K. (2008). *Sociale veiligheid ontraadseld: veronderstelde en werkelijke effecten van het veiligheidsbeleid*. Den Haag: SCP.

dat de MSMS hoge eisen stelt. Een vergelijkbare controlegroep binnen een gemeente is vaak lastig aan te wijzen, vooral wanneer cameratoezicht wordt toegepast binnen een gebied met specifieke kenmerken (bijvoorbeeld een uitgaansgebied). Ook het gerandomiseerd toewijzen van een gebied voor cameratoezicht is vaak niet aan de orde. Cameratoezicht wordt door gemeenten ingezet in gebieden waar dat vanwege de openbare orde problematiek het hardst nodig is. Ten slotte maakt cameratoezicht bijna altijd deel uit van een mix aan maatregelen om de veiligheid te bevorderen. Veranderingen in de veiligheidssituaties zijn daarom vaak niet alleen toe te schrijven aan cameratoezicht. In een evaluatie kan worden gecontroleerd voor andere factoren die de veiligheidssituatie beïnvloeden.

- Ondanks de relatief lage scores op de MSMS en de daarmee gepaard gaande beperkingen, hebben veel gemeenten (iets meer dan 40%) plannen om cameratoezicht uit te breiden. Het blijft daarom belangrijk om evaluaties gedegen op te zetten, te zoeken naar controlegroepen en te controleren voor andere beïnvloedende factoren. Te denken valt aan het zoeken van controlegebieden buiten de eigen gemeente of het vergelijken met resultaten van evaluaties van cameragebieden waar een andere mix aan maatregelen wordt ingezet.
- Ten slotte is het voor een goede meta-analyse belangrijk dat evaluaties op een meer gestandaardiseerde wijze worden uitgevoerd. Er kunnen beter gefundeerde uitspraken worden gedaan indien alle evaluaties dezelfde informatiebronnen en uitkomstmaten hanteren.

LITERATUURLIJST

- Bieleman, B., A. Kruize & J. Snippe (2002). *Evaluatie cameratoezicht Groningen. Eindrapportage*. Groningen: IntraVal.
- Bieleman, B., J. Boekaar & J. Snippe (2001). *Evaluatie cameratoezicht Groningen. Tussenrapportage*. Groningen: IntraVal.
- Dekkers, S., G. Homburg & R. Maathuis (2008). *Evaluatie cameratoezicht Amsterdam centrum. Vijfde meting, 2008*. Amsterdam: Regioplan Beleidsonderzoek.
- Farrington, D.P., D.C. Gottfredson, L.W. Sherman & B.C. Welsh (2002). *The Maryland scientific methods scale*. In: Sherman, L. (ed.) *Evidence-based crime prevention*. London: Routledge.
- Flight, S. & P. Hulshof (2005). *Evaluatie cameratoezicht Alkmaar*. Amsterdam: DSP-groep BV.
- Flight, S. (2003). *Evaluatie Cameratoezicht Amsterdam. Effectmeting August Allebéplein, Belgiëplein en Kraaiennest*. Amsterdam: DSP-groep BV.
- Flight, S. (2005). *Evaluatie cameratoezicht Wallen en Nieuwendijk, Amsterdam. Verslag van drie metingen: 2003, 2004 en 2005*. Amsterdam: DSP-groep BV.
- Flight, S. & P. Hulshof (2005). *Evaluatie draadloos cameratoezicht Amsterdam Noord*. Amsterdam: DSP-groep BV.
- Flight, S, P. Hulshof & W. Roorda (2008). *Cameratoezicht Amsterdam Zuidoost. Evaluatie van vijf cameraprojecten 2000-2007*. Amsterdam: DSP-groep BV.
- Flight, S. (2008). *Cameratoezicht stationsgebied Delft. Evaluatie van de effecten en ervaringen in de eerste twee jaren (2006-2008)*. Amsterdam: DSP-groep BV.
- Gemeente Amersfoort (2006). *Evaluatie cameratoezicht. Ervaringen met verplaatsbare camera's in Amersfoort*.
- Gemeente Apeldoorn (2002). *Samen naar verbetering. Een onderzoek naar de ontwikkeling van veiligheid en overlast in het uitgaansgebied Apeldoorn in de periode 1998-2001*.
- Gemeente Breda (2000). *Effecten cameratoezicht station Breda*.
- Gemeente Deurne (2006). *Nota cameratoezicht*. Raadsinformatiebrief.
- Gemeente Ede (1999). *Evaluatie cameratoezicht. De eerste indruk*.
- Gemeente Ede (2000). *Ogen in de nacht. Eindevaluatie cameratoezicht*.
- Gemeente Gilze-Rijen (2005). *Evaluatie Cameratoezicht*. Intern verslag.
- Gemeente Gilze-Rijen (2006). *Evaluatieverslag cameratoezicht station NS*.
- Gemeente Helmond (2006). *Evaluatie cameratoezicht horecaconcentratiegebied*. Interne notitie.
- Gemeente Kaag en Braassem (2008). *Project Beveiliging bedrijventerreinen Veenderveld, Lasso-Noord en Lasso-Zuid. Eindverslag omtrent de uitvoering en de resultaten van het project*.

- Gemeente Lopik (2008). *Evaluatie Cameratoezicht Centrum Lopik*.
- Gemeente Rotterdam (2006). *Jaarrapportage 2005 Cameratoezicht*.
- Gemeente Rotterdam (2007). *Jaarrapportage 2006 Cameratoezicht*.
- Gemeente Tilburg (2005). *Evaluatie cameratoezicht binnenstad Tilburg 2005*.
- Gemeente Utrecht (2002). *Geweld(ig) bekeken. Eindmeting Experiment Videocameratoezicht*.
- Gemeente Veendam (2008). *Evaluatie cameratoezicht Veendam*.
- Gemeente Zeist (2005). *Evaluatierapport Cameratoezicht Tweede Dorpsstraat Zeist*.
- Gemeente Zevenaar (2007). *Evaluatie van het tijdelijk cameratoezicht op het station te Zevenaar*.
- Gemeente Zoetermeer (2006). *Camera's op de Nelson Mandelabrug. Evaluatie veiligheidsbeleving 2006*.
- Gemeente Zwolle (2006). *Evaluatie cameratoezicht 2005*. Interne notitie.
- Homburg, G. & S. Dekkers (2003). *Cameratoezicht in de openbare ruimte*. Den Haag: College Bescherming Persoonsgegevens.
- Homburg, G. & Dekkers, S. (2006). *Evaluatie cameratoezicht op openbare plaatsen. Nulmeting*. Amsterdam: Regioplan Beleidsonderzoek.
- Kerstens, J., Toutenhoofd, M. en W.Ph. Stol (2007). *Wie niet weg is, is gezien. Evaluatie van een proef met cameratoezicht in de Leeuwarder binnenstad*. Leeuwarden: Lectoraat Integrale Veiligheid NHL.
- Klein Haarhuis, C.M., M.M.J. van Ooyen-Houben, E.R. Kleemans & F.L. Leeuw (2005). *Kennis voor beleid. Een synthese van 58 (evaluatie)onderzoeken op het gebied van rechtshandhaving*. Den Haag: WODC.
- Koorn, R., H. van Gils, J. ter Hart, P. Overbeek & R. Tellegen (2004). *Privacy Enhancing technologies, witboek voor beslissers*. Den Haag: ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Leiden, I. van, Arts, N. & H.B. Ferwerda (2006). *Inzoomen en uitzoomen op Zaandam*. Politiekunde nr. 11. Den Haag: Elsevier Overheid.
- Leiden, I. van & H.B. Ferwerda (2002). *Cameratoezicht. Goed bekeken?* Zeist: Kerckebosch BV.
- Marsman, M. (2006). *Cameratoezicht in Enschede. Rapportage van bevindingen/effectmeting. Samenvatting*. Enschede: Universiteit Twente.
- Noije, L. van en Wittebrood, K. (2008). *Sociale veiligheid ontraadseld: veronderstelde en werkelijke effecten van het veiligheidsbeleid*. Den Haag: SCP.
- NS en ProRail (2006) *De Proeftuin, resultaten innovatieve experimenten sociale veiligheid*.
- Polder, W. & F.J.C. van Vlaardingen (1995). *Preventiestrategieën in de praktijk: een meta-evaluatie van criminaliteitsprojecten*. Arnhem/Den Haag: Gouda Quint/WODC.
- Politie Dordrecht (2006). *Evaluatie cameratoezicht station Dordrecht 2005-2006*.
- Politie Zeeland (2002). *Cameratoezicht Goes*. Interne notitie.

- Schreijenberg, A. & S. Dekkers (2009). *Evaluatie cameratoezicht Zuidplein en Dordtselaan, Rotterdam. Meting 2008*. Amsterdam: RegioPlan Beleidsonderzoek.
- Schreijenberg, A., J. Koffijberg & S. Dekkers (2009). *Cameratoezicht gemeente Rotterdam. Jaarrapportage 2008*. Amsterdam: RegioPlan Beleidsonderzoek.
- Smeets, A.H.C.M. (2004). *Camera's in het publieke domein. Privacynormen voor cameratoezicht op de openbare orde*. Achtergrondstudies en Verkenningen 28. Den Haag: College Bescherming Persoonsgegevens.
- Snippe, J., A. Kruize, C. Ogier & B. Bieleman (2005). *Evaluatie cameratoezicht Gouda*. Groningen: IntraVal.
- Snippe, J., A. Kruize, C. Ogier & B. Bieleman (2005). *Evaluatie cameratoezicht Heerlen*. Groningen: IntraVal.
- Snippe, J., A. Beelen, R. Nijkamp & B. Bieleman (2008a). *Evaluatie cameratoezicht Heerlen-centrum*. Groningen: IntraVal.
- Snippe, J., A. Beelen, R. Nijkamp & B. Bieleman (2008b). *Evaluatie cameratoezicht Hoensbroek en Heerlerheide*. Groningen: IntraVal.
- Snippe, J., A. Beelen, R. Nijkamp & B. Bieleman (2008c). *Evaluatie cameratoezicht dag- en nachtopvang De Klomp*. Groningen: IntraVal.
- Welsh, B.C. & Farrington, D.P. (2002). *Crime Prevention Effects of Closed Circuit Television: A Systematic Review*. Home Office Research Study, No. 252. London: Home Office.
- Wittebrood, K. & M. van Beem (2004). *Vergroten van sociale veiligheid: wat werkt en wat niet?* Den Haag: RMO.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

Kwaliteit evaluaties meta-analyse

Gemeente	Beoogd effect cameratoezicht	a) Informatiebronnen	b) Uitkomstmaten	c) Evaluatie	d) MSMS
Alkmaar Centrumgebied Ingevoerd: voorjaar 2004	<ul style="list-style-type: none"> Het bevorderen van het veiligheidsgevoel van mensen die er wonen, werken of uitgaan. 'Slachtofferreductie' (het verminderen van schade door onveiligheid). Het bevorderen van de opsporing en vervolging van strafbare feiten. Het voorkomen van vandalisme. Het voorkomen van veelvoorkomende criminaliteit in het gebied. 	<ul style="list-style-type: none"> Enquête onder bewoners en ondernemers. Registratiegegevens politie. Diepte-interviews met vertegenwoordigers van gemeente, politie, stadstoezicht, Falck Security, Chubb-Lips, bewoners en ondernemers. Observaties in cameragebied. 	<ul style="list-style-type: none"> (On)veiligheidsgevoelens. Slachtofferschap. Opvattingen over cameratoezicht. Bekendheid met cameratoezicht. Verplaatsingseffect. 	Evaluatie door extern onderzoeksbureau.	Niveau 2. 0- en 1-meting zonder controle gebied.
Amersfoort Uitgaansgebied, tunnel en overlaststraat Ingevoerd: 2005	<ul style="list-style-type: none"> Herkennen van personen die betrokken zijn bij strafbare feiten. Incidentanalyse achteraf en het benutten van de beelden voor bewijsvoering. Het verbeteren van de objectieve veiligheid door preventie. Verbeteren van de subjectieve veiligheid. 	<ul style="list-style-type: none"> Ondervraging burgers via digitaal panel. Ondervraging onder bezoekers cameragebied. Politie cijfers. 	<ul style="list-style-type: none"> Draagvlak. Bekendheid met cameratoezicht. (On)veiligheidsgevoelens. Geregistreeerde incidenten. 	Evaluatie door de afdeling onderzoek en statistiek van de gemeente.	Niveau 1 voor onderzoek onder burgers en bezoekers (1-meting). Niveau 2 voor politie cijfers (0- en 1-meting).

Gemeente	Beoogd effect cameratoezicht	a) Informatiebronnen	b) Uitkomstmaten	c) Evaluatie	d) MSMS
Amsterdam August Allebéplein, Belgiëplein en Kraaiennest Ingevoerd: 2001	<ul style="list-style-type: none"> • Verbeteren leefbaarheid en veiligheid. • Bestrijden van objectieve en subjectieve onveiligheid. • Ondersteunen van de politie. • Verbeteren opsporing. 	<ul style="list-style-type: none"> • Schriftelijke enquête passanten en bewoners. • Telefonische enquête ondernemers. • Interviews experts. • Registratiegegevens politie. 	<ul style="list-style-type: none"> • (On)veiligheidsgevoelens. • Bekendheid met cameratoezicht. • Draagvlak. • Slachtofferschap. • Geregistreerde incidenten. • Verplaatsingseffecten. 	Evaluatie door extern onderzoeksbureau	Niveau 3. 0- en 1-meting met controlegebied (voor politiecijfers).
Amsterdam Wallen en Nieuwendijk Ingevoerd: februari 2004	<ul style="list-style-type: none"> • Voorkomen van criminaliteit (preventieve werking). • Verbeteren hulpverlening (adequater reageren). • Opsporing van strafbare feiten (beeldmateriaal als bewijs). • Vergroten van de veiligheid. 	<ul style="list-style-type: none"> • Schriftelijke enquête bezoekers en bewoners. • Registratiegegevens politie. 	<ul style="list-style-type: none"> • (On)veiligheidsgevoelens. • Geregistreerde incidenten. • Verplaatsingseffecten. • Mening cameratoezicht. • Bekendheid met cameratoezicht. 	Evaluatie door extern onderzoeksbureau.	Niveau 3. 0-, 1- en 2-meting met controlegebied (voor politiecijfers).
Amsterdam Noord Ingevoerd: augustus – december 2005	<ul style="list-style-type: none"> • Aanpak jeugdoverlast. • Verbeteren leefsituatie voor bewoners. • Ondersteunen van de politie ('live' beelden als bewijs). 	<ul style="list-style-type: none"> • Interviews met bewoners en jongerenwerkers. • Interviews experts. • Registratiegegevens politie. • Eigen observaties. 	<ul style="list-style-type: none"> • Geregistreerde incidenten • Verplaatsingseffecten. • (On)veiligheidsgevoelens. • Bekendheid met cameratoezicht. • Draagvlak. 	Evaluatie door extern onderzoeksbureau.	Niveau 2. 0- en 1-meting zonder controlegebied

Gemeente	Beoogd effect cameratoezicht	a) Informatiebronnen	b) Uitkomstmaten	c) Evaluatie	d) MSMS
Amsterdam Zuid-Oost (vijf gebieden) Ingevoerd: 2001-2005	<ul style="list-style-type: none"> • (Drugs-)overlast terugdringen. • Verbeteren veiligheidsgevoelens. • Opsporing en vervolging. 	<ul style="list-style-type: none"> • Registratiegegevens politie. • Enquêtes onder bewoners en bezoekers. • Interviews politie, ondernemers en andere belanghebbenden. 	<ul style="list-style-type: none"> • Slachtofferschap. • (On)veiligheidsgevoelens. • Bekendheid met cameratoezicht. 	Evaluatie door extern onderzoeksbureau.	Niveau 1. 0-meting ontbreekt voor een deel van de gebieden.
Apeldoorn Uitgaansgebied Ingevoerd: begin 2000	<ul style="list-style-type: none"> • Het verhogen van het veiligheidsniveau in het uitgaansgebied door het kunnen beschikken over videobeelden van het gedrag van bezoekers in het uitgaansgebied. 	<ul style="list-style-type: none"> • Registratiegegevens politie. • Schriftelijke vragenlijsten onder eigenaren en/of bedrijfsleiders van horecaondernemingen, politiepersoneel, bewoners en winkeliers van het uitgaansgebied en de directe omgeving en taxichauffeurs. 	<ul style="list-style-type: none"> • Geregistreeerde incidenten. • Bekendheid met cameratoezicht. • Opinie cameratoezicht. 	Evaluatie door de gemeente.	Niveau 3. Diverse metingen voor en na invoering cameratoezicht met controlegebied.

Gemeente	Beoogd effect cameratoezicht	a) Informatiebronnen	b) Uitkomstmaten	c) Evaluatie	d) MSMS
Arnhem Uitgaansgebied, inclusief af- en aanlooproutes Ingevoerd: mei 2000	<ul style="list-style-type: none"> • Voorkomen en terugdringen van verstoringen van de openbare orde. • Bijdrage leveren aan het opsporen en vervolgen van strafbare feiten. 	<ul style="list-style-type: none"> • Registratiegegevens politie. • Enquête onder uitgaande jongeren en ouders van uitgaande jongeren. • Enquête onder bewoners en ondernemers. • Enquêtes en groepsinterviews met politiefunctionarissen. • Analyse camerabeelden drie majeure incidenten. • Analyse logboek dienst Brandweer en Volksgezondheid. • Interviews met betrokkenen. • Enquête onder bedieningspersoneel. • Groepsinterview afvaardiging horecaondernemers. 	<ul style="list-style-type: none"> • (On)veiligheidsgevoelens. • Geregistreeerde incidenten. • Verplaatsingseffecten. • Bekendheid met cameratoezicht. 	Evaluatie door extern onderzoeksbureau.	Niveau 2. 0- en 1-meting zonder controlegebied.
Breda Stationsgebied Ingevoerd: mei 1999.	<ul style="list-style-type: none"> • Terugdringen criminaliteit en overlast op en rond het station. • Handhaven openbare orde en wegnemen van angstgevoelens. 	<ul style="list-style-type: none"> • Enquête bezoekers station en medewerkers taxi- en busbedrijven. • Registratiegegevens politie. 	<ul style="list-style-type: none"> • Geregistreeerde incidenten. • (On)veiligheidsgevoelens bezoekers en betrokkenen. 	Evaluatie door gemeente.	Niveau 2. 0- en 1-meting zonder controlegebied.
Delft Stationsgebied Ingevoerd: mei 2006	<ul style="list-style-type: none"> • Terugdringen criminaliteit en overlast op en rond het station. • Veiligheidsgevoelens van bewoners, ondernemers en reizigers vergroten. • 20% minder delicten. 	<ul style="list-style-type: none"> • Registratiegegevens politie. • Cijfermateriaal NS. • Enquêtes op straat (2004/2006/2008). • Interviews met gemeente, politie en NS. 	<ul style="list-style-type: none"> • Geregistreeerde incidenten. • (On)veiligheidsgevoelens. 	Evaluatie door extern onderzoeksbureau.	Niveau 2. 0-, 1- en 2-meting zonder controlegebied.

Gemeente	Beoogd effect cameratoezicht	a) Informatiebronnen	b) Uitkomstmaten	c) Evaluatie	d) MSMS
Deurne Stationsgebied Ingevoerd: eind 2003	<ul style="list-style-type: none"> Het aantal incidenten van fietsendiefstal, overlast, geweld en vandalisme met 25% terugdringen. 	<ul style="list-style-type: none"> Registratiegegevens politie. 	<ul style="list-style-type: none"> Geregistreerde incidenten. 	Evaluatie door de gemeente.	Niveau 2. Diverse metingen voor en na invoering cameratoezicht.
Dordrecht Stationsgebied Ingevoerd: juni 2004	<ul style="list-style-type: none"> Verbeteren veiligheid in stationsgebied. 	<ul style="list-style-type: none"> Registratiegegevens politie. Cijfermateriaal NS. 	<ul style="list-style-type: none"> Geregistreerde incidenten. (On)veiligheidsgevoelens reizigers. 	Evaluatie door de politie.	Niveau 2. 0-, 1- en 2-meting zonder controlegebied.
Ede Uitgaansgebied Ingevoerd: eind 1998	<ul style="list-style-type: none"> Het vergroten van de objectieve en subjectieve veiligheid op en rond het Museumplein. 	<ul style="list-style-type: none"> Schriftelijke enquête onder omwonenden, 15-34-jarige inwoners gemeente, overige inwoners en taxiondernemers. Mondelinge enquête onder bezoekers/passanten, bedrijven Ede Centrum en horecaondernemers. Interviews met politie, gemeente, justitie en verslavingszorg. Registratiegegevens politie. 	<ul style="list-style-type: none"> Geregistreerde incidenten. (On)veiligheidsgevoelens. Overlastervaring. Mening cameratoezicht. Mening beleid gemeente/optreden politie. Meldingsbereidheid. Verplaatsingseffecten. 	Evaluatie door afdeling onderzoek, ontwikkeling en statistiek van de gemeente.	Niveau 1. 0- en 2-meting met controlegebied (voor politiecijfers).

Gemeente	Beoogd effect cameratoezicht	a) Informatiebronnen	b) Uitkomstmaten	c) Evaluatie	d) MSMS
Enschede Binnenstad en uitgaansgebied. Ingevoerd: augustus 2005	<ul style="list-style-type: none"> Handhaving van de openbare orde. 	<ul style="list-style-type: none"> Enquête en interviews uitgaanspubliek, bewoners, ondernemers, politie en stadswachten. Aantal waargenomen incidenten door burgers en registraties van de politie. Geregistreerd aantal aangiften. Logboekgegevens cameratoezichthouders. Registratiegegevens politie. 	<ul style="list-style-type: none"> Beleving betrokkenen. Geregistreerde incidenten. 	Evaluatie door de Universiteit Twente.	Niveau 2. 0- en 1-meting zonder controlegebied.
Gilze-Rijen Stationsgebied Ingevoerd: 2003	<ul style="list-style-type: none"> Terugdringen van het aantal fietsdiefstallen. 	<ul style="list-style-type: none"> Registratiegegevens politie. 	<ul style="list-style-type: none"> Geregistreerde incidenten. 	Evaluatie door de gemeente.	Niveau 2. Diverse metingen voor en na invoering van cameratoezicht.
Gilze-Rijen Aanvulling op jaarrapportage 2005. Stationsgebied Ingevoerd: 2003	<ul style="list-style-type: none"> Terugdringen van het aantal fietsdiefstallen. 	<ul style="list-style-type: none"> Registratiegegevens politie. 	<ul style="list-style-type: none"> Geregistreerde incidenten. 	Evaluatie door de gemeente.	Niveau 2. 0-, 1- en 2-meting zonder controlegebied.
Goes Uitgaansgebied Ingevoerd: maart 2001	<ul style="list-style-type: none"> Het geven van een prettig en veilig gevoel bij bezoekers. Weerhouden van mensen om de sfeer te verpesten. 	<ul style="list-style-type: none"> Registratiegegevens politie. Gesprekken politie. 	<ul style="list-style-type: none"> (On)veiligheidsgevoelens. Geregistreerde incidenten. Verplaatsings effect. 	Evaluatie door de politie.	Niveau 3. Diverse metingen voor en na invoering met controlegebied (voor politiecijfers).

Gemeente	Beoogd effect cameratoezicht	a) Informatiebronnen	b) Uitkomstmaten	c) Evaluatie	d) MSMS
Gouda Stationsgebied en parkeerterreinen Ingevoerd: begin 2004	<ul style="list-style-type: none"> Het vergroten van het veiligheidsgevoel van de Goudse burger en de Goudse bezoeker. Het laten dalen van het aantal incidenten. 	<ul style="list-style-type: none"> Enquête onder voorbijgangers, werkenden en omwonenden en parkeerders. Registratiecijfers politie. Klantmetingsgegevens sociale veiligheid NS. Interviews met medewerkers politie, gemeente en stadstoezicht. Gesprekken sleutelinformanten. 	<ul style="list-style-type: none"> (On)veiligheidsgevoelens. Slachtofferschap. Ervaren overlast. Geregistreerde incidenten. Tevredenheid over optreden politie en toezichthouders. Houding t.o.v. cameratoezicht. Aangiftebereidheid. 	Evaluatie door extern onderzoeksbureau.	Niveau 2. 0- en 1-meting zonder controlegebied.
Groningen Uitgaansgebied Ingevoerd: eind 1999	<ul style="list-style-type: none"> Vermindering geweld en openbare orde-problemen in uitgaansgebied. Vergemakkelijking werkzaamheden van politie en hulpverlening. Terugdringen onveiligheidsgevoelens. Oplossen strafbare feiten. 	<ul style="list-style-type: none"> Telefonische enquête onder bezoekers en bewoners. Interviews met horecaondernemers. Groepsgesprekken medewerkers politie en justitie. Registratiegegevens politie. Gesprekken met taxi- en nachtbuschauffeurs. Groepsgesprek met medewerkers ambulancevervoer en regiopolitie. 	<ul style="list-style-type: none"> (On)veiligheidsgevoelens. Slachtofferschap. Mening politieoptreden/cameratoezicht. Aangiftebereidheid. Overlastervaring. Geregistreerde incidenten. Aanhoudingen. Verplaatsingseffecten. 	Evaluatie door extern onderzoeksbureau.	Niveau 2. 0-, 1- en 2-meting voor interviews-groepsgesprekken en een 0- en een 1-meting voor politiecijfers.

Gemeente	Beoogd effect cameratoezicht	a) Informatiebronnen	b) Uitkomstmaten	c) Evaluatie	d) MSMS
Heerlen Uitgaansgebied, centrumgebied, wijk Ingevoerd: eind 2003	<ul style="list-style-type: none"> Vroegtijdig signaleren en voorkomen van openbare orde problemen. Strafbare feiten oplossen. Terugdringen en voorkomen van onveiligheidsgevoelens. Verbeteren leefbaarheid en veiligheid. 	<ul style="list-style-type: none"> Registratiegegevens politie en Meldpunt Drugs- en Tippeloverlast. Interviews politie, gemeenten en stadstoezicht. Telefonische enquête bezoekers. Face-to-face-enquête ondernemers. Schriftelijke, telefonische en face-to-face-enquête bewoners. 	<ul style="list-style-type: none"> (On)veiligheidsgevoelens. Slachtofferschap. Ervaren overlast. Geregistreerde incidenten. Verplaatsingseffecten. Tevredenheid optreden handhavers. 	Evaluatie door extern onderzoeksbureau.	Niveau 2. 0- en 1-meting zonder controlegebied.
Heerlen Hoensbroek en Heerlerheide Ingevoerd: najaar 2005	<ul style="list-style-type: none"> Vroegtijdig signaleren en voorkomen van openbare ordeproblemen. Terugdringen en voorkomen van onveiligheidsgevoelens. Drugsoverlast terugdringen. 	<ul style="list-style-type: none"> Enquêtes onder bezoekers, bewoners en ondernemers. Registratiegegevens politie. Gesprekken sleutelinformanten. 	<ul style="list-style-type: none"> (On)veiligheidsgevoelens. Verwachtingen en ervaringen met cameratoezicht. Geregistreerde incidenten. 	Evaluatie door extern onderzoeksbureau.	Niveau 2. 0- en 1-meting zonder controlegebied.
Heerlen Dag- en nachtopvang De Klomp Ingevoerd: begin 2006	<ul style="list-style-type: none"> Vroegtijdig signaleren en voorkomen van openbare ordeproblemen. Terugdringen en voorkomen van onveiligheidsgevoelens. Drugsoverlast terugdringen. 	<ul style="list-style-type: none"> Enquêtes onder bewoners en ondernemers. Registratiegegevens politie. Gesprekken sleutelinformanten. 	<ul style="list-style-type: none"> (On)veiligheidsgevoelens. Verwachtingen en ervaringen met cameratoezicht. Geregistreerde incidenten. 	Evaluatie door extern onderzoeksbureau.	Niveau 2. 0- en 1-meting zonder controlegebied.

Gemeente	Beoogd effect cameratoezicht	a) Informatiebronnen	b) Uitkomstmaten	c) Evaluatie	d) MSMS
Helmond Horecaconcentratiegebied Ingevoerd: zomer 2004	<ul style="list-style-type: none"> Direct overall toezicht en daardoor anticiperen op dreigende verstoringen van de openbare orde. Verkrijgen van bewijsmateriaal bij strafbare feiten. Positief beïnvloeden van de veiligheidsbeleving. Preventief effect bewerkstelligen. 	<ul style="list-style-type: none"> Registratiegegevens politie. 	<ul style="list-style-type: none"> Oplossingspercentage. Geregistreerde incidenten. 	Evaluatie door de gemeente.	Niveau 2. 0- en 1-meting zonder controlegebied.
Kaag en Braassem Bedrijventerreinen Ingevoerd: juni 2005	<ul style="list-style-type: none"> In korte tijd de criminaliteit met ongeveer 25 procent terugdringen. 	<ul style="list-style-type: none"> Registratiegegevens politie. Enquête onder ondernemers. 	<ul style="list-style-type: none"> Geregistreerde incidenten. 	Evaluatie door de gemeente.	Niveau 2. 0- en eindmeting zonder controlegebied.
Leeuwarden Binnenstad Ingevoerd: medio 2005	<ul style="list-style-type: none"> Bijdragen aan veiligheid door het verminderen van criminaliteit en vergroten van veiligheidsgevoelens. Bijdragen aan veiligheid door het terugdringen van overlast. Vergroten van veiligheidsgevoelens. 	<ul style="list-style-type: none"> Peiling (interviews, enquêtes en observatie) onder bewoners, uitgaanspubliek, horecamensen en politiemensen. Registratiegegevens politie. Logboekgegevens. Dossierstudie. Lichtmeting. Media-analyse. 	<ul style="list-style-type: none"> Geregistreerde incidenten. (On)veiligheidsgevoelens. Berichten in de media. Bekendheid met de maatregelen. 	Evaluatie door Hogeschool.	Niveau 3. Diverse metingen met controlegebied.
Lopik Centrum Ingevoerd: april 2007	<ul style="list-style-type: none"> Vandalisme, inbraken en overlast terugdringen. 	<ul style="list-style-type: none"> Registratiegegevens politie. Interviews. 	<ul style="list-style-type: none"> Geregistreerde incidenten. 	Evaluatie door de gemeente.	Niveau 2. 0- en 1-meting zonder controlegebied.

Gemeente	Beoogd effect cameratoezicht	a) Informatiebronnen	b) Uitkomstmaten	c) Evaluatie	d) MSMS
Maastricht Binnenstad Ingevoerd: juni 2001	<ul style="list-style-type: none"> • Bevorderen van de veiligheid op straat. • Bevorderen veiligheidsgevoel mensen op straat. 	<ul style="list-style-type: none"> • Registratiecijfers politie. • Enquête onder bewoners en ondernemers. 	<ul style="list-style-type: none"> • (On)veiligheidsgevoelens. • Verplaatsingseffect. • Geregistreeerde incidenten. 	Evaluatie door bureau onderzoek en informatie van de gemeente.	Niveau 2. 0-, 1- en 2-meting zonder controlegebied.
Rotterdam Stadhuisplein, woonbuurt, tippelzone, bij metrostations en woon-/werkgebied. Ingevoerd: juni 2000 en oktober 2001	<ul style="list-style-type: none"> • Het verminderen van geweld op straat. • Het verminderen van overlast op straat. • Het verbeteren van de veiligheidsgevoelens van omwonenden en bezoekers. • De verbetering van de effectiviteit van het optreden van politie en justitie. 	<ul style="list-style-type: none"> • Registratiegegevens politie en justitie. • Observaties in cameragebieden. • Interviews medewerkers politie, gemeente en OM. • Enquête onder bewoners, ondernemers, bezoekers en reizigers. 	<ul style="list-style-type: none"> • Slachtofferschap van geweld. • Ervaren overlast. • (On)veiligheidsgevoelens. • Aantal aanhoudingen. • Geregistreeerde incidenten. 	Evaluatie door extern onderzoeksbureau.	Niveau 2. 0- en 1-meting zonder controlegebied.
Rotterdam Aanvulling op jaarrapportage 2004. Stadhuisplein, woonbuurt, tippelzone, bij metrostations en woon-/werkgebied. Ingevoerd: juni 2000 en oktober 2001	<ul style="list-style-type: none"> • Het verminderen van geweld op straat. • Het verminderen van overlast op straat. • Het verbeteren van de veiligheidsgevoelens van omwonenden en bezoekers. • De verbetering van de effectiviteit van het optreden van politie en justitie. 	<ul style="list-style-type: none"> • Registratiegegevens politie en justitie. 	<ul style="list-style-type: none"> • Aantal aanhoudingen. • Geregistreeerde incidenten. 	Evaluatie door Bestuursdienst Rotterdam, Politie en OM.	Niveau 2. 0-, 1- en 2-meting zonder controlegebied.

Gemeente	Beoogd effect cameratoezicht	a) Informatiebronnen	b) Uitkomstmaten	c) Evaluatie	d) MSMS
Rotterdam Uitbreiding tot tien cameragebieden bij metrostations, kop van Mathenesserdijk, CS, West Kruiskade, Boulevard Zuid en Crooswijk Ingevoerd: 2006	<ul style="list-style-type: none"> Het verminderen van geweld op straat. Het verminderen van overlast op straat. Het verbeteren van de veiligheidsgevoelens van omwonenden en bezoekers. De verbetering van de effectiviteit van het optreden van politie en justitie. 	<ul style="list-style-type: none"> Telefonische enquête onder bewoners. Registratiegegevens politie en justitie. 	<ul style="list-style-type: none"> Verplaatsingseffecten. Geregistreerde incidenten. Beleving cameratoezicht. 	Evaluatie door directie veiligheid Rotterdam, Politie en OM.	Niveau 2. 0-, 1- en 2-meting zonder controlegebied.
Rotterdam Zuidplein en Dordtselaan Ingevoerd: juli 2007.	<ul style="list-style-type: none"> Het voorkomen en terugdringen van criminaliteit, overlast en vandalisme. Het bieden van ondersteuning aan politie en OM. Het verhogen van veiligheidsgevoelens van bewoners en passanten. 	<ul style="list-style-type: none"> Gegevens politie. Gegevens cameratoezichtruimte. Enquête onder bewoners en passanten. 	<ul style="list-style-type: none"> Waargenomen incidenten en opvolging. Geregistreerde incidenten en aangiften. Veiligheidsgevoelens. Slachtofferschap. Verplaatsing. Opinie over cameratoezicht. 	Evaluatie door extern onderzoeksbureau.	Niveau 1 voor enquête en cameratoezichtcijfers. Niveau 3 voor politiecijfers.

Gemeente	Beoogd effect cameratoezicht	a) Informatiebronnen	b) Uitkomstmaten	c) Evaluatie	d) MSMS
Rotterdam Uitbreiding tot 24 gebieden. Ingevoerd: 2007-2008	<ul style="list-style-type: none"> Het verminderen van geweld op straat. Het verminderen van overlast op straat. Het verbeteren van de veiligheidsgevoelens van omwonenden en bezoekers. De verbetering van de effectiviteit van het optreden van politie en justitie. 	<ul style="list-style-type: none"> Registratiegegevens politie. Registratiegegevens toezichtcentrale. Cijfers Veiligheidsindex. Interviews met politie, OM, gemeente, stadstoezicht en overige betrokkenen. 	<ul style="list-style-type: none"> (On)veiligheidsgevoelens. Ervaringen met cameratoezicht. Bekendheid met cameratoezicht. Geregistreerde incidenten en aangiften. Waargenomen incidenten. 	Evaluatie door extern onderzoeksbureau.	Niveau 3. 0- en 1-meting met vergelijking.
Tilburg Uitgaansgebied Ingevoerd: begin 2000	<ul style="list-style-type: none"> Voorkomen en terugdringen van criminaliteit. Verhoging van het veiligheidsgevoel bij uitgaanspubliek en bewoners. Verminderen en voorkomen van overlast. Verminderen en voorkomen van vandalisme. Bieden van ondersteuning aan de politie bij het opsporen van strafbare feiten (verhoging van het oplossingspercentage). Bieden van ondersteuning aan het OM bij de vervolging van daders van strafbare feiten. 	<ul style="list-style-type: none"> Registratiegegevens politie. Landelijke Politiemonitor. Onderzoek Leefbaarheid en Veiligheid van de gemeente Tilburg. Interviews met medewerkers van politie, OM, gemeente en overige betrokkenen. 	<ul style="list-style-type: none"> (On)veiligheidsgevoelens. Geregistreerde incidenten. 	Evaluatie door team onderzoek en informatie van de gemeente.	Niveau 1. 1- en 2-meting met controlegebied (voor politiecijfers).

Gemeente	Beoogd effect cameratoezicht	a) Informatiebronnen	b) Uitkomstmaten	c) Evaluatie	d) MSMS
Utrecht Uitgaansgebied Ingevoerd: februari 2001	<ul style="list-style-type: none"> • Bevorderen objectieve veiligheid. • Bevorderen subjectieve veiligheid. 	<ul style="list-style-type: none"> • Registratiegegevens politie. • Telefonische enquête onder bewoners. • Face-to-face-enquête onder passanten en bezoekers. • Interviews politiefunctionarissen. • Interviews horecaondernemingen. 	<ul style="list-style-type: none"> • (On)veiligheidsgevoelens. • Geregistreeerde incidenten. • Aantal aangiften. • Aantal opgeloste zaken. • Bekendheid met cameratoezicht. • Slachtofferschap. • Oplossingspercentage. • Verplaatsingseffecten. 	Evaluatie door de afdeling bestuursinformatie van de gemeente.	Niveau 3. 0- en 1-meting met controlegebied (voor politiecijfers).
Veendam Binnenstad Ingevoerd: oktober 2007	<ul style="list-style-type: none"> • Criminaliteit terugdringen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Waargenomen incidenten. 	<ul style="list-style-type: none"> • Waargenomen incidenten. 	Evaluatie door de gemeente.	Niveau 1.
Zaandam Uitgaansgebied Ingevoerd: januari 2004	<ul style="list-style-type: none"> • Voorkomen en terugdringen van veelvoorkomende criminaliteit. • Opsporen van daders. • Ondersteuning politie door middel van beeldmateriaal als bewijs. • Bevorderen subjectieve veiligheid • Zicht krijgen op objectieve veiligheid. 	<ul style="list-style-type: none"> • (Groeps)interviews met experts. • Logboekgegevens cameratoezichthouders. • Observatie cameratoezichthouders. • Analyse geregistreeerde politiecijfers. • Analyse van 2 incidenten. • Onderzoek (enquêtes) onder jongeren, ouders en bewoners. 	<ul style="list-style-type: none"> • Geregistreeerde incidenten. • Bekendheid met cameratoezicht. • (On)veiligheidsgevoelens. • Waardering cameratoezicht. • Leefbaarheid. • Slachtofferschap. • Verplaatsingseffecten. 	Evaluatie door extern onderzoeksbureau.	Niveau 2 Voor- en nameting zonder controlegebied. Voor bewoners ook tussenmeting

Gemeente	Beoogd effect cameratoezicht	a) Informatiebronnen	b) Uitkomstmaten	c) Evaluatie	d) MSMS
Zeist Uitgaansgebied Ingevoerd: maart 2003	<ul style="list-style-type: none"> Een betere bescherming van het werk van de politie en een hulpmiddel daarbij in het horecagebied. Een grotere pakkans voor overtredders/geweldplegers. Een veiliger gevoel voor het horecapubliek. Een verdere opwaardering van het gebied. 	<ul style="list-style-type: none"> Schriftelijke enquête onder bewoners en omwonenden. Interviews met ondernemers. Face-to-face-enquête uitgaanspubliek. Bevraging inwoners gemeente via Stadspeiling. Registratiegegevens politie. Interviews met politiefunctionarissen. Cijfers meldingen en incidenten NS en politie. 	<ul style="list-style-type: none"> (On)veiligheidsgevoelens. Ervaren overlast. Bekendheid met cameratoezicht. Draagvlak. Geregistreerde incidenten. Tevredenheid inzet politie. Geregistreerde incidenten. 	Evaluatie door de concernstaf van de gemeente.	Niveau 2. 0- en 1-meting zonder controlegebied.
Zevenaar Station Ingevoerd: oktober 2006	<ul style="list-style-type: none"> Overlast. 	<ul style="list-style-type: none"> Cijfers meldingen en incidenten NS en politie. 	<ul style="list-style-type: none"> Geregistreerde incidenten. 	Evaluatie door gemeente.	Niveau 2. 0- en 1-meting zonder controlegebied.
Zoetermeer Brug (voetgangers- en fietsviaduct). Ingevoerd: mei 2003	<ul style="list-style-type: none"> Vergroting veiligheidsbeleving van de gebruikers van de viaducten. 	<ul style="list-style-type: none"> Passantenenquête. Incidentenregistratie politie. Incidentenregistratie monitorcentrale. 	<ul style="list-style-type: none"> (On)veiligheidsgevoelens passanten. Geregistreerde incidenten door politie en monitorcentrale. 	Evaluatie door gemeente.	Niveau 2. 0-, 1- en 2-meting zonder controlegebied.

Gemeente	Beoogd effect cameratoezicht	a) Informatiebronnen	b) Uitkomstmaten	c) Evaluatie	d) MSMS
Zwolle Centrumgebied Ingevoerd: april 2001	<ul style="list-style-type: none"> • Preventieve werking. • Signaleren van strafbare feiten. • Vroegtijdig inspringen op openbare orde problemen. • Leveren van ondersteunend bewijsmateriaal. • Bijdrage leveren aan het opsporen van daders en een succesvolle vervolging. 	<ul style="list-style-type: none"> • Registratiegegevens politie. • Interviews met professionals bij politie, horeca, OM en de gemeente. • Enquête onder publiek. • Bezoek aan uitkijkposten. 	<ul style="list-style-type: none"> • (On)veiligheidsgevoelens. • Bekendheid met cameratoezicht. • Geregistreerde incidenten. • Verplaatsingseffect. • Opinie cameratoezicht. 	Evaluatie door afdeling Onderzoek en Statistiek van de gemeente.	Niveau 1. 1- en 2-meting met controlegebied (voor politiecijfers).

BIJLAGE 2

Resultaten evaluaties meta-analyse

Evaluatie	Proces	Objectieve veiligheid	Beleving cameratoezicht en veiligheid	Opsporing en opvolging
Alkmaar	<ul style="list-style-type: none"> • Naast cameratoezicht is er ook meer toezicht gekomen op straat door politie en stadstoezicht en is er een verslaafdenproject gestart. • Het succes van cameratoezicht wordt bepaald door het live uitkijken van de beelden. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bewoners werden significant minder vaak slachtoffer van agressief gedrag en van diefstal of (bedreiging met) geweld. Ondernemers werden significant minder vaak slachtoffer van agressief gedrag. Bezoekers uit de regio zijn ook minder vaak slachtoffer of getuige van een misdrijf. • Het slachtofferschap van vernieling onder bewoners is significant gedaald. Onder ondernemers is het ook gedaald, maar niet significant. • Er lijkt geen sprake te zijn van een verplaatsingseffect, eerder van verwijdering en verdunning van criminaliteit. 	<ul style="list-style-type: none"> • Het onveiligheidsgevoel is onder ondernemers, bezoekers en bewoners significant gedaald. • Niet iedereen is op de hoogte dat er cameratoezicht is en dat er live wordt uitgekeken. • Het draagvlak voor cameratoezicht is groot. • De angst voor aantasting van de privacy is er nauwelijks meer. 	<ul style="list-style-type: none"> • De politie maakt gebruik van camerabeelden voor opsporingsdoeleinden (ongeveer 4 keer per maand). • Bij de politie is niet iedereen bekend met cameratoezicht, waardoor beelden onbenut kunnen blijven.

Evaluatie	Proces	Objectieve veiligheid	Beleving cameratoezicht en veiligheid	Opsporing en opvolging
Amersfoort	<ul style="list-style-type: none"> De uitkijkprocedure is omslachtig. Aanvankelijk was er te weinig kennis en capaciteit bij de politie voor de toepassingsmogelijkheden. Beelden worden niet live uitgekeken, waardoor niet direct op incidenten ingespeeld kan worden. 	<ul style="list-style-type: none"> Op één locatie zijn vernielingen uitgebleven; op de andere locaties is geen daling van het aantal geregistreerde delicten. 	<ul style="list-style-type: none"> Draagvlak voor cameratoezicht is groot. De meerderheid van de burgers en bezoekers in Amersfoort is niet bekend met het cameratoezicht. Cameratoezicht heeft weinig effect op het veiligheidsgevoel van het uitgaanspubliek. Het onveiligheidsgevoel van bewoners in de binnenstad is gedaald. 	<ul style="list-style-type: none"> Het bewaren van de beelden voor zeven dagen is te kort. Aanwezigheid camera's heeft mogelijk positief effect op aangiftebereidheid. Cameratoezicht als ondersteuning in de opsporing functioneert niet optimaal door slechte of onbruikbare beelden. Beelden waren niet altijd na incidenten bekeken, omdat geen relevante informatie verwacht werd, beelden te snel gewist werden en cameratoezicht nog niet tussen de oren van agenten zat.

Evaluatie	Proces	Objectieve veiligheid	Beleving cameratoezicht en veiligheid	Opsporing en opvolging
Amsterdam (August Allebéplein, Belgiëplein en Kraaiennest)	<ul style="list-style-type: none"> Vertegenwoordigers van stadsdelen, politie, stadstoezicht, ondernemers en andere betrokkenen zijn van mening dat de samenwerking is verbeterd en dat de politie effectiever kan worden aangestuurd door cameratoezicht. Cameratoezicht maakt deel uit van een pakket van maatregelen: onder andere extra toezicht op straat, meer samenwerking tussen politie en Stadstoezicht, extra toezichthouders, Justitie in de Buurt, Jongeren Opvang Team, meer verlichting. 	<ul style="list-style-type: none"> Slachtofferschap van het totaal aantal incidenten op de drie locaties gezamenlijk is gedaald met 23 procent (m.n. overlast, verbale agressie en rondhangende jongeren). Op het Belgiëplein stijgt het aantal incidenten volgens politiecijfers. In het Kraaiennest is het slachtofferschap toegenomen, maar is er een daling volgens de politiecijfers. Verplaatsingseffecten doen zich volgens de slachtofferenquêtes gedeeltelijk voor bij autocriminaliteit en mishandeling. De overlast van groepen jongeren, verbale agressie, fietsendiefstal en overige delicten zijn afgenomen in het cameragebied en omliggende straten. Politiecijfers zijn niet geschikt om een eenduidige conclusie te trekken over verplaatsingseffecten. 	<ul style="list-style-type: none"> Lichte verbetering (niet significant) in onveiligheidsgevoelens van bewoners August Allebéplein en ondernemers in Kraaiennest. Bij andere groepen (alle passanten en de rest van de bewoners en ondernemers) is geen verbetering zichtbaar. Een ruime meerderheid van bewoners en ondernemers is op de hoogte van de aanwezigheid van cameratoezicht. Bij passanten is dit ongeveer de helft. Er is een groot draagvlak voor cameratoezicht. 	<ul style="list-style-type: none"> In Zuidoost (technisch het meest geavanceerd systeem) zijn goede ervaringen met het gebruik van opgenomen beelden in het kader van opsporing door politie en justitie. De bewaartermijn van 24 uur bevordert de bruikbaarheid van de beelden in het kader van opsporing niet.

Evaluatie	Proces	Objectieve veiligheid	Beleving cameratoezicht en veiligheid	Opsporing en opvolging
Amsterdam (Wallen en Nieuwendijk)	<ul style="list-style-type: none"> • Cameratoezicht is niet als enige instrument ingezet op de Wallen en de Nieuwendijk. • Het voordeel van live uitkijken is dat de politie direct kan worden ingezet. • Een groot deel van de beelden die voor opsporing worden gebruikt, hebben betrekking op de periode dat niet live wordt meegekeken. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zowel de enquêtes als de politiecijfers laten een daling zien van het aantal delicten op de Wallen en Nieuwendijk na invoering cameratoezicht (m.n. verbale agressie, dreigende sfeer, zakkenrollerij, inbraken, voertuigcriminaliteit, mishandeling en straatroof). De daling is significant groter dan in district in zijn geheel. • Op de Wallen is een toename van met name overlast op enkele 'blinde' vlekken binnen en net buiten het cameratoezicht. 	<ul style="list-style-type: none"> • Percentage mensen dat zich onveilig voelt, is niet afgenomen gedurende de drie metingen. • Een ruime meerderheid van de bewoners en bezoekers is positief over cameratoezicht en dit percentage is gestegen gedurende de metingen. Ook is men steeds minder bang dat camera's een aantasting zijn van de privacy. • Ongeveer de helft van de bewoners en bezoekers denkt dat criminaliteit en overlast zullen afnemen door de camera's. • De bekendheid met de camera's is nog niet volledig onder de bezoekers. • Vrijwel alle betrokkenen zijn positief over de effectiviteit van het cameratoezicht. 	<ul style="list-style-type: none"> • De politie gebruikt de beelden voor opsporingswerk, vooral bij incidenten omtrent drugshandel, diefstallen, geweldsmisdrijven en straatroven.
Amsterdam (Noord)		<ul style="list-style-type: none"> • Minder dealers in het cameragebied. • Afname overlast buurtjongeren mede door cameratoezicht (in combinatie met andere maatregelen). 		
Amsterdam (Zuid-Oost)	<ul style="list-style-type: none"> • Amsterdamse Poort: onvoldoende budget om structureel live uit te kijken. • Er is een toezichtcentrale, maar ook op politiebureaus kunnen de beelden meegekeken worden. 	<ul style="list-style-type: none"> • De hoeveelheid geregistreerde delicten is gedaald. • Omdat niet in alle gebieden een nulmeting is gehouden is het niet mogelijk iets te zeggen over het effect van cameratoezicht in Amsterdam-Zuid-Oost. 	<ul style="list-style-type: none"> • Twee derde van de bewoners voelt zich wel eens onveilig. Bij bezoekers gaat het om één op de drie. • Driekwart van de bewoners en de helft van de bezoekers is bekend met cameratoezicht. • De ontwikkelingen zijn over het algemeen positief. 	<ul style="list-style-type: none"> • Op 64 procent van de live waargenomen incidenten volgt geen actie. • 32 procent van de incidenten werd gemeld bij de politie en de helft van die incidenten werd opgevolgd. Vaak ging dat om drankmisbruik.

Evaluatie	Proces	Objectieve veiligheid	Beleving cameratoezicht en veiligheid	Opsporing en opvolging
Apeldoorn	<ul style="list-style-type: none"> Door het live meekijken kan de politie op de juiste plekken worden ingezet, waardoor volgens de politie al veel incidenten zijn voorkomen. 	<ul style="list-style-type: none"> Het aantal geregistreerde incidenten (zowel binnen als buiten horecagelegenheden) is toegenomen. In horecagebieden zonder camera's is het aantal incidenten in de openbare orde ook toegenomen, maar in minder sterke mate. In de horecagebieden zonder camera's is het aantal incidenten in horecagelegenheden afgenomen. 	<ul style="list-style-type: none"> De bekendheid met cameratoezicht onder bewoners, horecaondernemingen, taxichauffeurs en winkeliers is groot. De helft van deze respondenten vindt dat cameratoezicht veel tot zeer veel bijdraagt aan de veiligheid en dat het uitgaansgebied veiliger is geworden. 	<ul style="list-style-type: none"> De beelden dragen volgens de politie bij tot het verduidelijken van een incident of tonen verdachten van incidenten. Sinds de invoering van cameratoezicht zijn de beelden drie keer getoond in de rechtszaal.
Arnhem	<ul style="list-style-type: none"> De politie op straat voelt zich gesteund door de aanwezigheid van camera's. De politie kan gericht en effectiever opereren. Een verbeterde samenwerking leidt tot meer meldingen van incidenten tussen het bedieningspersoneel en de politie. 	<ul style="list-style-type: none"> De geregistreerde criminaliteit is enigszins afgenomen in de gemeente en toegenomen in de binnenstad (vooral incidenten m.b.t. leefbaarheid (vooral overlast) en hulp- en dienstverlening). Geringe verplaatsingseffecten. 	<ul style="list-style-type: none"> Driekwart van (de ouders van) uitgaande jongeren is op de hoogte van de aanwezigheid van camera's. (Ouders van) uitgaande jongeren, bewoners en ondernemers beoordelen het uitgaansgebied van Arnhem als veiliger na invoering cameratoezicht. Draagvlak voor cameratoezicht is groot. 	<ul style="list-style-type: none"> Confrontatie met het bestaan van camerabeelden kan bij verdachten tot een snelle schuldbekentenis leiden.
Breda		<ul style="list-style-type: none"> De criminaliteit op en rond het station is gedaald. 	<ul style="list-style-type: none"> Het gevoel van veiligheid is onder bezoekers toegenomen. Een kwart van de ondernemers voelt zich veiliger. 	

Evaluatie	Proces	Objectieve veiligheid	Beleving cameratoezicht en veiligheid	Opsporing en opvolging
Delft	<ul style="list-style-type: none"> De camera's maken deel uit van een zogenaamd 'handhavingarrangement' voor het stationsgebied. 	<ul style="list-style-type: none"> Het aantal aangiften in het stationsgebied is in twee jaar met 7 procent gedaald. In het eerste jaar steeg het aantal aangiften. Het aantal door de politie geregistreerde overlastincidenten nam met 8 procent af. 	<ul style="list-style-type: none"> Men is zich 's avonds veiliger gaan voelen op en rond het station. Minder dan de helft (46%) van de voorbijgangers weet dat er camera's hangen. 69 procent van de geënquêteerden is (zeer) positief ten aanzien van cameratoezicht. 	<ul style="list-style-type: none"> Het oplossingspercentage is in twee jaar veranderd van 13 procent naar 28 procent. Regionaal gezien is dit hoog.
Deurne		<ul style="list-style-type: none"> Daling van het aantal incidenten ((brom)fietsdiefstallen, zakkenrollen, overlast, vandalisme, vernieling) met 52 procent. 		<ul style="list-style-type: none"> Cameratoezicht heeft nog niet geleid tot het aanhouden van daders, maar is in een aantal gevallen wel gebruikt als ondersteunend bewijsmateriaal. Beelden zijn vaak niet meer beschikbaar wanneer slachtoffers aangifte doen. Beelden zijn 4 keer opgevraagd ten behoeve van opsporing, maar dit heeft niet geleid tot aanhoudingen. Er is door de uitkijkcentrale 35x een incident doorgegeven aan de politie. In 10 van deze gevallen heeft dit geleid tot actie van de politie. In een aantal gevallen is ter plaatse niets of niemand aangetroffen. In een beperkt aantal gevallen is er door de politie niet teruggekoppeld wat er met de melding is gedaan.
Dordrecht	<ul style="list-style-type: none"> Door het uitbreiden van de bewaartermijn van de beelden bij gelijkblijvende opslagcapaciteit is de beeldkwaliteit verslechterd. 	<ul style="list-style-type: none"> Daling van het aantal incidenten met een laag risico (met name overlastincidenten veroorzaakt door drugs-, medicijn- of alcoholgebruik). Stijging van het aantal incidenten met een gemiddeld en hoog risico. Incidenten met een gemiddeld risico bestaan uit vernieling. Incidenten met een hoog risico zijn geweld, bedreiging, diefstal, zakkenrollerij, overval, beroving, zeden, drugs, brandstichting. 		

Evaluatie	Proces	Objectieve veiligheid	Beleving cameratoezicht en veiligheid	Opsporing en opvolging
Ede	<ul style="list-style-type: none"> • Naast cameratoezicht zijn er andere maatregelen genomen, zoals extra politie-inzet op uitgaansavonden, uitbreiding en versterking verlichting, verplaatsen taxistandplaats, opknappen Museumplein, verbeteren samenwerking en opening fietsenstalling. • De politie geeft aan dat door het cameratoezicht agenten effectiever kunnen worden ingezet. • Als er niet wordt ingezoomd, is identificatie meestal niet mogelijk. • Er zijn positieve ervaringen met live uitkijken, omdat dan effectief politie kan worden ingezet en kan worden ingezoomd op de gebeurtenis en de dader (voor identificatie). 	<ul style="list-style-type: none"> • Afname van het totaal aantal incidenten in het cameragebied (met name afname in diefstal uit/vanaf motorvoertuigen en vernielingen/vandalisme). Er is ook een afname in de omliggende straten (Ede Centrum), in de gehele gemeente en in het district, maar in minder sterke mate. 	<ul style="list-style-type: none"> • Omwonenden, 15-34-jarigen en bezoekers voelen zich ten tijde van de 2-meting minder vaak onveilig dan ten tijde van de 1-meting. • De meeste horecaondernemers denken dat bezoekers zich veiliger voelen door de invoering van cameratoezicht en vinden dat er minder vechtpartijen zijn op en rond het Museumplein. • De politie heeft de indruk dat de sfeer op het Museumplein sterk is verbeterd. • Voor omwonenden, 15-34-jarige inwoners en horecaondernemers is de overlast afgenomen. Voor bezoekers en bedrijven is de overlast gelijk gebleven. • Het draagvlak voor cameratoezicht is groot. • Ten tijde van de 2-meting zijn omwonenden en 15-34-jarige inwoners positiever over het beleid van de gemeente en het optreden van de politie dan ten tijde van de 1-meting. • Volgens horecaondernemers is het Museumplein aantrekkelijker geworden voor bezoekers. 	<ul style="list-style-type: none"> • Meldingsbereidheid inwoners is niet wezenlijk veranderd. • Volgens de politie bekennen daders sneller als er camerabeelden beschikbaar zijn. • Camerabeelden zijn één keer gebruikt voor bewijsvoering. • De bewaartermijn van 24 uur is volgens de politie te kort, aangezien aangiften vaak pas later plaatsvinden. De beelden kunnen dan niet meer worden gebruikt voor opsporing.

Evaluatie	Proces	Objectieve veiligheid	Beleving cameratoezicht en veiligheid	Opsporing en opvolging
Enschede	<ul style="list-style-type: none"> In de beginperiode zijn er enkele organisatorische opstartproblemen geweest, zoals het niet kunnen overhevelen van videobeelden naar permanente opslag. Dit is opgelost. De samenwerking met de stadswachten en de politie verloopt goed. 	<ul style="list-style-type: none"> Door beperkte beschikbaarheid van gegevens is het effect op de objectieve veiligheid niet goed weer te geven. Er <i>lijkt</i> echter een afname te zijn in het aantal geregistreerde incidenten en aangiften, maar alleen bij aangiften van geweld zonder letsel en alleen in het uitgaansgebied. 	<ul style="list-style-type: none"> In het rapport wordt het effect op de subjectieve veiligheid niet duidelijk: er staat vermeld dat de veiligheidsgevoelens van ondernemers, bewoners en uitgaanspubliek niet zijn veranderd sinds de komst van het cameratoezicht, maar er staat ook dat door de komst van het cameratoezicht de beroepsmatig betrokkenen, het uitgaanspubliek en bewoners zich veiliger zijn gaan voelen. Het uitgaanspubliek beleeft onveiligheid minder frequent dan voor het cameratoezicht. De mate van geweldpleging en de overlast is volgens beroepsmatig betrokkenen en bewoners niet veranderd. 	
Gilze-Rijen	<ul style="list-style-type: none"> Invoering cameratoezicht is gepaard gegaan met verbouwing van het station met een nieuwe fietsenstalling. 	<ul style="list-style-type: none"> Daling van fietsdiefstallen en aantal spoorlopers. 	<ul style="list-style-type: none"> Hoewel hiervoor geen meting is uitgevoerd, zijn er signalen dat de subjectieve veiligheid zich positief ontwikkelt. 	<ul style="list-style-type: none"> Overlastmeldingen zijn in beeld gebracht. Er zijn vijf aanhoudingen verricht door gebruikmaking van de beelden. Het gaat hierbij niet alleen om fietsendiefstallen.

Evaluatie	Proces	Objectieve veiligheid	Beleving cameratoezicht en veiligheid	Opsporing en opvolging
Goes		<ul style="list-style-type: none"> • De geregistreerde criminaliteit in het cameragebied is toegenomen. De geregistreerde criminaliteit buiten het cameragebied blijft nagenoeg gelijk. • Er zijn geen verplaatsingseffecten. • Volgens de politie vormt de aanwezigheid van camera's voor plegers van strafbare feiten geen belemmering. 	<ul style="list-style-type: none"> • Cameratoezicht verhoogt het veiligheidsgevoel bij politieagenten, omdat door het live uitkijken gerichte assistentie verleend kan worden. 	<ul style="list-style-type: none"> • Door de camera's kan er meer dadergericht gewerkt worden.
Gouda	<ul style="list-style-type: none"> • Camerabeelden worden live uitgekeken door stadstoezicht. Goede communicatie tussen stadstoezicht en politie is noodzakelijk. Dit verloopt goed in Gouda. 	<ul style="list-style-type: none"> • Daling aantal incidenten in de stationsomgeving (m.n. overlast jongeren en fietsdiefstallen) en op parkeerterreinen (m.n. autokraken). In rest van Gouda is het aantal incidenten ook afgenomen, maar minder sterk. • Slachtofferschap onder bewoners en voorbijgangers in de stationsomgeving is niet afgenomen. Slachtofferschap onder parkeerders is wel afgenomen. • Volgens betrokkenen is er geen verplaatsingseffect. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bewoners in omgeving station en werkenden in stationsomgeving voelen zich veiliger na invoering cameratoezicht. Voorbijgangers zijn zich enigszins veiliger gaan voelen. Resultaten niet significant. • Veiligheidsgevoel parkeerders niet toegenomen. • Overlastervaring door voorbijgangers en bewoners stationsgebied is niet afgenomen. Handel in drugs en vandalisme wordt wel minder vaak ervaren. • Tevredenheid over optreden politie en toezichthouders is onder bewoners en voorbijgangers niet significant veranderd in stationsgebied. Parkeerders zijn significant meer tevreden over optreden politie en toezichthouders na plaatsing camera's. • Houding betrokkenen is positief, zowel voor als na invoering cameratoezicht. 	<ul style="list-style-type: none"> • Aangiftebereidheid verbale agressie is laag, ook na invoering van cameratoezicht. Aangiftebereidheid fysieke agressie is hoger, maar niet toegenomen (weinig incidenten plaatsgevonden).

Evaluatie	Proces	Objectieve veiligheid	Beleving cameratoezicht en veiligheid	Opsporing en opvolging
Groningen	<ul style="list-style-type: none"> Cameratoezicht fungeert als hulpmiddel en steun in het politiewerk. Bij incidenten kan aanvullende informatie worden gevraagd aan de meldkamer die de camerabeelden uitkijkt. 	<ul style="list-style-type: none"> Cameratoezicht signaleert meer misdrijven, waardoor het <i>dark number</i> daalt en meer inzicht wordt verkregen in de uitgaansproblematiek. Slachtofferschap geweld onder bewoners afgenomen, maar niet onder ondernemers en bezoekers. Toename aantal geweldsdelicten en verstoringen openbare orde. Daling vermogensdelicten. 	<ul style="list-style-type: none"> Volgens de politie houdt cameratoezicht geen impulsief agressief gedrag door de invloed van alcohol en/of drugs tegen. Gevoel van onveiligheid is afgenomen bij bewoners bezoekers en horecaondernemingen. Tevredenheid optreden politie toegenomen. Afname in ervaring dat cameratoezicht een inbreuk is op de privacy. 	<ul style="list-style-type: none"> De aangiftebereidheid groeit, aangezien burgers meer vertrouwen hebben in de opvolging. Cameratoezicht kan als ondersteunend bewijsmateriaal fungeren. Tevens bekennen daders sneller als zij weten dat er camerabeelden zijn. Percentage zaken en aangehouden verdachten dat naar Justitie is gestuurd is toegenomen.

Evaluatie	Proces	Objectieve veiligheid	Beleving cameratoezicht en veiligheid	Opsporing en opvolging
Heerlen	<ul style="list-style-type: none"> • Cameratoezicht is onderdeel van een pakket aan maatregelen, waaronder een intensieve drugsaanpak. • Medewerkers van politie en stadstoezicht vinden cameratoezicht een belangrijk hulpmiddel bij de aanpak van drugsoverlast doordat de politie adequater kan ingrijpen en proportioneel en effectiever kan optreden. • Het live uitkijken van de beelden bevordert de efficiënte inzet van de politie. 	<ul style="list-style-type: none"> • Slachtofferschap locatie 1 (centrum): bewoners en ondernemers minder vaak slachtoffer na invoering cameratoezicht en bezoekers vaker slachtoffer van agressie (m.n. verbaal). Locatie 2 (wijk): bezoekers minder vaak slachtoffer (m.n. fysieke agressie) en ondernemers vaker slachtoffer (m.n. vandalisme en verbale agressie). Locatie 3 (uitgaansgebied): weinig veranderingen. • In buurten met cameratoezicht zijn met name de meldingen van vermogensdelicten fors afgenomen. Geweldd misdrijven op locatie 3 afgenomen, maar op locatie 2 toegenomen. Volgens de politie is het uitgaansgeweld echter niet afgenomen (het impulsief gedrag onder invloed laat zich niet weerhouden door camera's). • Overlastincidenten in politieregistraties en het Meldpunt Drugs- en Tippetoverlast sterk gedaald (ook in overig Heerlen). • Geen verplaatsing van drugshandel opgetreden. 	<ul style="list-style-type: none"> • Veiligheidsgevoel locatie 1: bij burgers en ondernemers toegenomen en bij bezoekers gelijk gebleven. Locatie 2: bij bewoners toegenomen en bij bezoekers en ondernemers gelijk gebleven. Locatie 3: gelijk gebleven bij zowel bewoners, bezoekers als ondernemers. • Op alle locaties wordt minder overlast (van m.n. drugsverslaafden, drugshandel en jongeren) ervaren. • Op de twee locaties in het centrum is de tevredenheid over het optreden van politie en toezichthouders toegenomen. Op de locatie in de wijk is dit nauwelijks gewijzigd. 	<ul style="list-style-type: none"> • Er hangen veel camera's in Heerlen. Hierdoor kan maar een beperkt deel live worden uitgekeken. De kans op directe waarneming van een incident is daardoor kleiner en de kans op het direct aanhouden van verdachten wordt daardoor ook kleiner. • Tevens is politie-inzet n.a.v. een melding niet altijd mogelijk door beperkte beschikbaarheid. • Het aantal aangehouden verdachten is licht gedaald op beide locaties in het centrum en licht gestegen op de locatie in de wijk.

Evaluatie	Proces	Objectieve veiligheid	Beleving cameratoezicht en veiligheid	Opsporing en opvolging
Helmond		<ul style="list-style-type: none"> Aantal incidenten en aangiften is afgenomen. 		<ul style="list-style-type: none"> Aandeel daders dat werd bekeurd/aangehouden is toegenomen.
Kaag en Braassem	<ul style="list-style-type: none"> Cameratoezicht op bedrijventerreinen. Beelden worden bewaard op een server in de toezichtcentrale van een beveiligingsbedrijf. 	<ul style="list-style-type: none"> 44 procent minder diefstal en 66 procent minder inbraken sinds de invoering van het cameratoezicht. 	<ul style="list-style-type: none"> Ongeveer 10 procent van de ondernemers voelt zich nog onveilig, tegenover ruim 30 procent voor de invoering van cameratoezicht. 	
Leeuwarden	<ul style="list-style-type: none"> In cameratoezichtsgebieden wordt live uitgekeken en wordt bij waargenomen incidenten gelijk de politie ingezet. Er is in deze gebieden geen extra surveillancecapaciteit gerealiseerd. 	<ul style="list-style-type: none"> Slachtofferenquête geeft geen afname van geweldsincidenten aan. Toename geregistreerde geweldsdelicten, grotendeels op heterdaad. Afname geregistreerde bedreigingen. 	<ul style="list-style-type: none"> In de slachtofferenquête typeren minder horecamensen geweldsdelicten als een urgent probleem. In de slachtofferenquête is het aantal maal slachtofferschap en aangiftebereidheid het hoogst bij horeca- en politiepersoneel. Afname onveiligheidsgevoel uitgaanders o.a. door cameratoezicht. Hogere subjectieve veiligheid, dit door meer politietoezicht/interventies, ten gunste van cameratoezicht. Mening cameratoezicht op zich: 'baadt het niet, dan schaadt het niet'. 	<ul style="list-style-type: none"> Opsporing aan de hand van beelden is uitzonderlijk. Aangiftebereidheid is hetzelfde gebleven.
Lopik	<ul style="list-style-type: none"> De dome-camera's staan doorgaans in de pre-set stand. Camerabeelden worden 14 dagen bewaard. Opslag en beheer van beelden in een supermarkt. 	<ul style="list-style-type: none"> Een daling van het aantal incidenten is zichtbaar. 		

Evaluatie	Proces	Objectieve veiligheid	Beleving cameratoezicht en veiligheid	Opsporing en opvolging
Maastricht		<ul style="list-style-type: none"> • Dalende trend in totaal aantal incidenten. • Stijging in geweldsdelicten. • Geen eenduidige ontwikkeling in buurtoverlast en vandalisme. • Totaal aantal aangiften diefstal afgenomen. • Er heeft geen significante verplaatsing plaatsgevonden. 	<ul style="list-style-type: none"> • Daling onveiligheidsgevoelens bewoners in de avond op een locatie, stabilisatie op andere locatie. Toename onveiligheidsgevoelens bewoners overdag op beide locaties. • Ondernemers zijn zich veiliger gaan voelen, zowel 's avonds als overdag. 	
Rotterdam	<ul style="list-style-type: none"> • Teleurstelling over gering effect op overlast heeft tot minder vertrouwen in cameratoezicht geleid. Naast cameratoezicht moeten er ook meer toezichthouders worden ingezet. • Inzet politie is effectiever. • Politie kan gericht preventief worden ingezet. • Samenwerking tussen politie en camerabediener is goed. • Aandachtspunt is de werving van voldoende geschikte camerabediener. 	<ul style="list-style-type: none"> • Afname slachtofferschap van agressie en geweld op straat. • Drugshandel heeft zich deels verplaatst naar buiten cameragebied. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ervaren overlast is niet overal afgenomen. • Er is een gedeeltelijke verbetering van de veiligheidsgevoelens (op sommige locaties). 	<ul style="list-style-type: none"> • Meer aanhoudingen. • Aantal naar justitie doorgestuurde verdachten is toegenomen. • Pakkans is toegenomen. • Toename aantal aangiften.

Evaluatie	Proces	Objectieve veiligheid	Beleving cameratoezicht en veiligheid	Opsporing en opvolging
Rotterdam	<ul style="list-style-type: none"> Het cameratoezicht is uitgebreid, behalve bij de tippelzone. In verband met het sluiten van de Keileweg is het cameratoezicht hier afgebouwd. Bij grote evenementen worden de camera's van de RET live doorgeschakeld naar de uitkijkruijnte van de politie. Er is een nieuwe uitkijkruijnte gekomen. In 2006 komt er een proef met Sound Intelligence. 	<ul style="list-style-type: none"> De veiligheid in de cameratoezichtgebieden is toegenomen. Het cameratoezicht heeft een remmend effect op het plegen van strafbare feiten, gezien de daling van bijvoorbeeld het aantal geweldsdelicten. 		<ul style="list-style-type: none"> Beelden worden ook gebruikt voor opsporing. Het aantal opsporingsverzoeken neemt toe. Er wordt steeds vaker succesvol beroep gedaan op cameratoezicht bij opsporing. In ruim 70 procent van de gevallen levert cameratoezicht een positieve bijdrage in het oplossen van een misdrijf.
Rotterdam	<ul style="list-style-type: none"> Het cameratoezicht is in 2006 uitgebreid tot tien cameratoezichtsgebieden met een totaal van ongeveer 140 camera's (RET: 1200) 24/7 live toezicht vanuit de nieuwe uitkijkruijnte in Witte de Withstraat. Automatische nummerplaatherkenning als nieuwe ontwikkeling In 2006 is in Delfshaven een pilot met mobiel cameratoezicht gestart. Cameratoezicht toegevoegd in de APV. 	<ul style="list-style-type: none"> Verplaatsingseffecten zijn beperkt door onvoldoende kennis over de reikwijdte onder burgers (diffusion of the benefits). Veiligheidsindex 2006: toegenomen veiligheid door combinatie van maatregelen als cameratoezicht. 	<ul style="list-style-type: none"> Telefonische enquête Veiligheidsindex: 84% bekend met cameratoezicht, 88% staat er positief tegenover en 66% geeft aan dat het veiligheidsgevoel positief beïnvloedt wordt door het cameratoezicht. 	<ul style="list-style-type: none"> Gebruik camerabeelden door OM t.b.v effectiever optreden, met twee aangedragen zaken als succesvolle voorbeelden.

Evaluatie	Proces	Objectieve veiligheid	Beleving cameratoezicht en veiligheid	Opsporing en opvolging
Rotterdam (Dordtselaan en Zuidplein)	<ul style="list-style-type: none"> Sinds juli 2007 is er cameratoezicht in de Rotterdamse deelgemeente Charlois. Rondom het Zuidplein en de Dordtselaan zijn in totaal 28 camera's opgesteld. 	<ul style="list-style-type: none"> Bewoners en passanten denken dat er minder delicten gepleegd worden doordat er cameratoezicht is. Uit politiecijfers volgt hetzelfde beeld. 	<ul style="list-style-type: none"> Cameratoezicht heeft een groot draagvlak onder alle betrokkenen. Een overgrote meerderheid van de geïnterviewde bewoners en passanten geeft daarnaast aan dat men zich veiliger voelt doordat er camera's zijn. De Rotterdamse veiligheidsindex voor de gebieden spreekt dit echter tegen. De bekendheid met cameratoezicht onder passanten kan beter. 	<ul style="list-style-type: none"> In 80 procent van de gevallen wordt meteen opvolging gegeven aan een incident dat wordtesignaleerd. Daarnaast worden zaken geregistreerd om in een later stadium gebruikt te worden voor opsporings- en vervolgingsdoeleinden. In totaal werden 276 opsporingsverzoeken gedaan bij de cameratoezichtruimte in de periode van juli 2007 tot en met november 2008.
Rotterdam	<ul style="list-style-type: none"> Het cameratoezicht is in 2007 en 2008 uitgebreid tot 24 gebieden in deze regio, waarvan 21 in de gemeente Rotterdam. In 2008 werden ongeveer 19.000 incidenten waargenomen. Onderzoek van TNO wees uit dat 35 camera's per uitkijker gewenst is. Eind 2008 worden vijftig camera's per uitkijker bekeken. 	<ul style="list-style-type: none"> Over het algemeen is de objectieve veiligheid in Rotterdam verbeterd na de invoering van cameratoezicht. 	<ul style="list-style-type: none"> De onveiligheidsgevoelens laten een dalende trend zien. 	<ul style="list-style-type: none"> Ruim 80 procent van de waargenomen incidenten wordt opgevolgd. Ongeveer 3000 opsporingsverzoeken in 2008.

Evaluatie	Proces	Objectieve veiligheid	Beleving cameratoezicht en veiligheid	Opsporing en opvolging
Tilburg	<ul style="list-style-type: none"> • Profijt cameratoezicht zou groter zijn, als de kwaliteit van de beelden beter is. • Samenwerking verloopt goed volgens geïnterviewden en is volgens hen een voorwaarde voor succes. • Er is een mix van maatregelen rond cameratoezicht, o.a. extra inzet politie, bikersteam, goede straatverlichting en preventief fouilleren. 	<ul style="list-style-type: none"> • Meerderheid van vertegenwoordigers van bij het cameratoezicht betrokken instellingen/organisaties menen dat de criminaliteit en overlast is afgenomen. • Volgens politiecijfers is het totaal aantal incidenten in het cameragebied en de overige binnenstad gestegen en in Tilburg gelijk gebleven. • Meerderheid geïnterviewden meent dat er geen sprake is van verplaatsingseffecten, behalve bij drugserelateerde problematiek. 	<ul style="list-style-type: none"> • Percentage mensen dat zich wel eens onveilig voelt in de eigen buurt is in de binnenstad gedaald en in Tilburg gelijk gebleven. 	<ul style="list-style-type: none"> • Meerderheid geïnterviewden, waaronder vooral politie en OM, meent dat cameratoezicht helpt bij de opsporing en eventuele vervolging.

Evaluatie	Proces	Objectieve veiligheid	Beleving cameratoezicht en veiligheid	Opsporing en opvolging
Utrecht	<ul style="list-style-type: none"> Volgens de politie leidt cameratoezicht tot het voorkomen van incidenten op tijdstippen dat er wordt meegekeken. Er kan tijdig worden ingegrepen bij beginnende vechtpartijen. Cameratoezicht biedt de politie ondersteuning bij het werk doordat zij door het bekijken van de beelden de sfeer kan inschatten en een foto van de beelden van een verdachte kan verspreiden onder collega's. De meldkamer kan assistentie inzetten als zij ziet dat dit nodig is. 	<ul style="list-style-type: none"> Het totaal aantal geregistreerde meldingen in het cameragebied is toegenomen (en in resterende deel binnenstad gelijk gebleven). Cameratoezicht werkt volgens de politie niet preventief voor geweldsincidenten. Deze incidenten gebeuren vaak impulsief onder invloed van alcohol en drugs. Politie verwacht een verplaatsingseffect voor het werkgebied voor fietsendiefstallen. Uit de beschikbare politiegegevens is geen verplaatsingseffect waar te nemen. 	<ul style="list-style-type: none"> Het aandeel passanten en/of bezoekers en bewoners dat zich wel eens onveilig voelt, is na de plaatsing van de camera's licht toegenomen. 30 procent van de ondervraagde passanten en/of bezoekers en de helft van de bewoners zegt zich door het cameratoezicht 's avonds op straat veiliger te voelen. Twee derde van de bezoekers en/of passanten en de helft van de bewoners is bekend met het cameratoezicht. Horecaondernemers weten niet of cameratoezicht daadwerkelijk effect heeft, maar merken wel dat de politie sneller ingrijpt. 	<ul style="list-style-type: none"> Aantal aangiften is toegenomen (hetzelfde geldt voor de binnenstad zonder cameratoezicht, maar wel in mindere mate). Oplossingspercentage is in de gebieden met cameratoezicht, maar ook in de gebieden zonder cameratoezicht vrijwel gelijk gebleven. Volgens de politie kunnen met cameratoezicht zaken worden opgelost die zonder cameratoezicht niet opgelost zouden kunnen worden (door duidelijke signalen op camerabeelden).
Veendam	<ul style="list-style-type: none"> Camera's staan standaard in de pre-set stand. Op donderdag en zaterdag worden ze uitgekeken. Verbeterpunten zijn te noemen op het gebied van obstakels, verlichting en de beeldkwaliteit. 	<ul style="list-style-type: none"> In de evaluatieperiode van een half jaar werden 84 incidenten waargenomen. 		<ul style="list-style-type: none"> 13 mensen konden aan de hand van de camerabeelden worden aangehouden.
Zaandam (Damgebied)	<ul style="list-style-type: none"> Het cameraproject ontwikkelt zich goed en voldoet voor een groot deel 	<ul style="list-style-type: none"> Het (zelfgerapporteerde) slachtofferschap is gedaald sinds de invoering van cameratoezicht, met 	<ul style="list-style-type: none"> Externe communicatie rondom cameratoezicht is beperkt. Er is voor een groot deel voldaan aan 	<ul style="list-style-type: none"> Brede benutting door het achteraf uitkijken n.a.v. incidenten en het gebruik voor

Evaluatie	Proces	Objectieve veiligheid	Beleving cameratoezicht en veiligheid	Opsporing en opvolging
	<p>aan een optimale vorm van cameratoezicht.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het cameratoezicht wordt onderkend als een aanvullend, en niet als een opzichzelfstaand politieel toezichtinstrument. • Cruciaal is het live uitkijken door gekwalificeerd personeel maar gebeurt in een beperkt aantal uren t.g.v. een beperkt budget. • Er is een goede interactie met politie op straat. • Identificatie van personen niet altijd goed mogelijk. 	<p>name van de meer gecalculeerde misdrijven.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het aantal geregistreerde vernielingen is afgenomen, d.w.z. een preventief effect. • Het aantal zakkenrollerijen is gestabiliseerd, d.w.z. een preventief effect. • Het aantal geregistreerde geweldsincidenten is toegenomen, d.w.z. een repressief effect. • Er lijkt sprake van een verplaatsingseffect van de meer gecalculeerde incidenten. 	<p>de vergroting van het veiligheidsgevoel.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Veiligheid is nog voor verbetering vatbaar. • Bijna de helft van de ouders voelt zich geruster over de veiligheid van hun kinderen tijdens het uitgaan. • Verminderd vermijdingsgedrag onder jongeren. 	<p>speciale acties en projecten.</p>

Evaluatie	Proces	Objectieve veiligheid	Beleving cameratoezicht en veiligheid	Opsporing en opvolging
Zeist	<ul style="list-style-type: none"> • Naast cameratoezicht zijn er nog andere maatregelen getroffen om de uitgaansproblematiek terug te dringen, waaronder het horecateam van de politie. • Door het live uitkijken van de beelden kan door de politie effectiever worden opgetreden door direct in te spelen op een incident. 	<ul style="list-style-type: none"> • Het aantal aangiften en incidenten in en rondom het cameragebied is afgenomen. Een aantal incidenten is echter gestegen, waaronder geweld zonder letsel met wapen, bedreiging, vandalisme/baldadigheid en beroving. 	<ul style="list-style-type: none"> • Veiligheidsgevoel van ondernemers, bewoners, omwonenden en uitgaanspubliek is toegenomen. • Overlastervaring door bewoners, omwonenden en ondernemers is afgenomen, maar is nog wel aanwezig. • Draagvlak voor cameratoezicht was groot en is alleen maar groter geworden. • Een deel van het uitgaanspubliek is niet op de hoogte van cameratoezicht. • De tevredenheid over de inzet van de politie is toegenomen (de meerderheid is hierover echter nog steeds ontevreden). 	
Zoetermeer		<ul style="list-style-type: none"> • De cijfers van de politie en monitorcentrale wijzen op een toename van objectieve veiligheid. Er worden minder overlastincidenten en aanwezigheid van hinderlijke jeugd geregistreerd. Dit wijst op een preventieve werking van de camera's. 	<ul style="list-style-type: none"> • De aanwezigheid van camera's zorgt bij 36 procent van de bezoekers bij wie het cameratoezicht bekend is voor een groter gevoel van veiligheid. Voor de meerderheid (56%) maakt het geen verschil. • Het vertrouwen in de effectiviteit van de camera's is dalende onder de passanten. 	<ul style="list-style-type: none"> • Er zijn sinds de inwerkingtreding van het toezicht 19 personen aangehouden met behulp van cameratoezicht.

Evaluatie	Proces	Objectieve veiligheid	Beleving cameratoezicht en veiligheid	Opsporing en opvolging
Zwolle	<ul style="list-style-type: none"> De beeldkwaliteit is slecht, waardoor identificatie niet altijd mogelijk is. Systeem is storingsgevoelig. De samenwerking is nog onvoldoende ingebed. De beelden worden uitgekeken door een functionaris die tegelijkertijd meer functies vervult en niet zijn volledige aandacht heeft voor het uitkijken van beelden. 	<ul style="list-style-type: none"> Het aantal geweldsincidenten is gelijk gebleven. In het referentiegebied is het aantal toegenomen. Het aantal vernielingen is gedaald. In het referentiegebied is het aantal gelijk gebleven. De geregistreerde overlast is toegenomen. Zo ook in het referentiegebied, maar dan in sterkere mate. Er is geen verplaatsingseffect waargenomen. 	<ul style="list-style-type: none"> Horecapersoneel geeft aan zich veiliger te voelen door camera's. Bijna twee derde van de bezoekers geeft aan zich veiliger te voelen door cameratoezicht. De helft heeft het idee dat het aantal delicten af zal nemen door cameratoezicht. Een derde heeft het idee dat door het cameratoezicht sneller wordt ingegrepen door de politie. Cameratoezicht wordt door slechts weinigen als inbreuk op de privacy beschouwd. Twee vijfde van de bezoekers is niet bekend met cameratoezicht. 	<ul style="list-style-type: none"> De politie geeft aan eerder op incidenten te kunnen reageren en verdachten eerder te kunnen oppakken. Uitdraaien van foto's van verdachten worden door de recherche gebruikt bij de opsporing en overgedragen aan het OM.

BIJLAGE 3

Methodeverantwoording

Methode

Deze driemeting is een onderdeel van een vijfjarig monitoronderzoek naar cameratoezicht. De kern van het onderzoek bestaat uit een jaarlijkse enquête onder alle gemeenten in Nederland. Daarnaast worden elk jaar de door of in opdracht van gemeenten uitgevoerde evaluaties bestudeerd. Deze meta-analyse wordt in een apart hoofdstuk vastgelegd. Ten slotte wordt elk jaarrapport voorzien van een thematische verdieping. Per jaar wordt bekeken welk thema aan de orde wordt gesteld en met welke methodiek het thema zal worden onderzocht. Dit jaar is voor de verdiepende fase gekozen voor het onderwerp kosten en baten van cameratoezicht.

Enquête cameratoezicht

Voor de inventarisatie is gekozen voor het uitzetten van een schriftelijke enquête onder alle Nederlandse gemeenten (441). Deze methode biedt voor respondenten de mogelijkheid om antwoorden op te zoeken en de ruimte om de vragen door verschillende ambtenaren te laten beantwoorden. De vragenlijsten zijn aan de burgemeesters geadresseerd, aangezien zij verantwoordelijk zijn voor de openbare orde binnen gemeenten. In aanvulling op de schriftelijke enquête is gekozen voor een webenquête.

Om vergelijking tussen metingen mogelijk te maken, is de vragenlijst van de driemeting grotendeels gelijk aan die van eerdere metingen. De vragenlijst van de nulmeting is gebaseerd op de vragenlijst die RegioPlan heeft gebruikt in het onderzoek naar cameratoezicht in opdracht van het College Bescherming Persoonsgegevens in 2003. De vragenlijst uit dat onderzoek is destijds getest in drie gemeenten (door het toesturen van de vragenlijst en het face to face bespreken ervan).

Om een zo hoog mogelijke respons te bereiken, is er tweemaal gerappelleerd: éénmaal schriftelijk en éénmaal telefonisch. In het telefonische rappel werd gemeenten de mogelijkheid geboden de vragen telefonisch te beantwoorden.

Deze meting is de vierde in een reeks van vijf metingen en betreft de driemeting. De peildatum is vastgesteld op 31 december 2008. De vragenlijst is in maart 2009 uitgezet. De responsperiode liep tot begin april 2009.

Meta-analyse

Om te inventariseren welke gemeenten hun cameratoezicht hebben geëvalueerd, is daar in de vragenlijst naar gevraagd. Als gemeenten aangaven het cameratoezicht geëvalueerd te hebben en daar een schriftelijke weergave van te hebben, is hen gevraagd het evaluatierapport toe te sturen of te laten weten waar we de evaluatie kunnen vinden (meestal internet).

Thematische verdieping

Voor de thematische verdieping over de kosten en baten van cameratoezicht hebben we 51 gemeenten telefonisch benaderd met de vraag om een vragenlijst met betrekking tot dit thema in te vullen. Van deze gemeenten zijn 27 gemeenten meerdere malen benaderd. De vragenlijst hebben we vervolgens per e-mail toegestuurd aan dertig gemeenten, met het verzoek de lijst per e-mail ingevuld terug te sturen. Tussentijds is veelvuldig contact geweest met gemeenten over de gegeven en te geven antwoorden. De strekking van de vragen was voor gemeenten niet altijd duidelijk. Uiteindelijk heeft dit geresulteerd in zeventien volledig ingevulde vragenlijsten. De zeventien gemeenten die gerespondeerd hebben zijn: De Ronde Venen, Den Helder, Ede, Gouda, Groningen, Kapelle, Landgraaf, Leeuwarden, Maastricht, Moordrecht, Nijmegen, Sliedrecht, Terneuzen, Tilburg, Utrecht, Veendam en Vianen. De resultaten van het verdiepende onderzoek zijn te vinden in hoofdstuk 6 van dit rapport.

Respons

De vragenlijsten zijn verstuurd naar alle 441 gemeenten. In totaal hebben 369 gemeenten gerespondeerd. Dit is een respons van 84 procent.

Van deze 369 gemeenten hebben 155 gemeenten de vragenlijst schriftelijk geretourneerd, hebben 209 gemeenten de vragenlijst via internet ingevuld en hebben vijf gemeenten de vragen beantwoord in de telefonische ronderonde. Een deel van de gemeenten heeft de vragenlijst meerdere malen ingevuld (bijvoorbeeld via internet en schriftelijk). Indien de gegeven antwoorden niet identiek waren, is de versie gebruikt die het meest volledig is ingevuld.

De analyses in dit rapport zijn gebaseerd op de 369 responderende gemeenten. Uit een inventarisatie van responderende gemeenten bleek dat 62 gemeenten die bij de tweemeting hebben gerespondeerd, dit jaar niet hebben meegewerkt. Daar staat tegenover dat dit jaar 26 gemeenten hebben gerespondeerd die niet aan de tweemeting hebben deelgenomen. Van de gemeenten die bij de tweemeting niet hebben gerespondeerd, hadden achttien gemeenten in de tweemeting cameratoezicht. Bij de gemeenten die dit jaar voor het eerst mee hebben gedaan aan het onderzoek zijn vijf gemeenten met cameratoezicht.

BIJLAGE 4

Tabellen

Tabellen bij hoofdstuk 2

Tabel B4-1 Gebruik cameratoezicht naar gemeentegrootte (n=369)

Gemeentegrootte	Wel gebruik	Geen gebruik
0 – 50.000 inwoners	56 (17,9%)	256 (82,1%)
50.000 – 100.000 inwoners	20 (57,1%)	15 (42,9%)
100.000 – 150.000 inwoners	8 (72,7%)	3 (27,3%)
150.000 – 200.000 inwoners	6 (100%)	0 (0%)
Meer dan 200.000 inwoners	5 (100%)	0 (0%)
Totaal	95 (25,7%)	274 (74,3%)

Tabel B4-2 Cameratoezicht naar provincie (n=369)

Provincie	Wel gebruik	Geen gebruik
Drenthe	1	8
Flevoland	1	4
Friesland	4	23
Gelderland	9	35
Groningen	3	20
Limburg	9	23
Noord-Brabant	17	39
Noord-Holland	10	42
Overijssel	7	13
Utrecht	9	18
Zeeland	3	8
Zuid-Holland	22	41
Totaal	95	274

Tabel B4-3 Plaatsen binnen gemeenten met cameratoezicht per locatie (n=95)

Plaats	Aantal gemeenten	Aantal locaties
Uitgaanscentrum	34	108
Winkelcentrum	23	58
Bedrijventerrein	17	23
Station of halte openbaar vervoer	22	75
Stationsplein	10	25
Parkeerplaats (openbare parkeerplaats of een door de burgemeester aangewezen plaats voor cameratoezicht)	4	4
Speciale buurten (bijvoorbeeld gebieden met prostitutie)	8	11
Openbare gebouwen	22	34
Ruimten rondom voetbalstadion	12	21
Anders, namelijk*	21	56

Tabel B4-4 Hoe lang hebben gemeenten al cameratoezicht? (n=93)

	Percentage gemeenten
Korter dan 1 jaar	17
Tussen 1 – 2 jaar	13
Tussen 2 – 3 jaar	15
Langer dan 3 jaar	55

Tabel B4-5 Plannen tot uitbreiding/invoering van cameratoezicht in absolute aantallen (n=369)

Gemeentegrootte	Uitbreiding	Invoering
0 – 50.000 inwoners	18	29
50.000 – 100.000 inwoners	11	5
100.000 – 150.000 inwoners	4	2
150.000 – 200.000 inwoners	3	0
Meer dan 200.000 inwoners	3	0
Totaal	39	36

Tabellen bij hoofdstuk 3

Tabel B4-6 Momenten van uitkijken (n=91)

	Percentage gemeenten
Rechtstreeks op specifieke momenten en op overige momenten achteraf in geval van bijzondere gebeurtenissen	41
Uitsluitend achteraf in geval van bijzondere gebeurtenissen	32
Rechtstreeks op specifieke momenten	13
Altijd rechtstreeks	12
Anders, namelijk	2

Tabel B4-7 Waar is het uitkijken van beelden ondergebracht? (n=93)

	Percentage gemeenten
Gemeente	16
Politie	54
Particuliere beveiligingsorganisatie	17
Anders	13

Tabel B4-8 Worden de beelden opgenomen? (n=94)

	Percentage gemeenten
Ja, de beelden worden altijd opgenomen	91,5
Ja, de beelden worden op specifieke momenten opgenomen	8,5
Nee	0

Tabel B4-9 Wijze van opnemen beelden (n=90)

	Percentage gemeenten
Digitaal	68
Analoog met terugzoekfunctie	16
Analoog zonder specifieke terugzoekfunctie	9
Analoog met logboek	2
Anders	5

Tabel B4-10 Bewaartermijn (n=90)

Aantal dagen	Percentage gemeenten
1	4
2	7
3	8
4	6
5	3
6	1
7	47
8	1
14	6
15	1
23	1
24	1
26	1
28	8
30	4
90	1

Tabel B4-11 Beveiligingsmaatregelen (n=70)

	Percentage gemeenten*
Fysieke beveiliging (afgesloten ruimte, bijvoorbeeld kluis)	81
Digitale beveiliging (wachtwoorden)	66
Organisatorische beveiliging (vastlegging bevoegdheden)	74
Anders	10

* De percentages tellen niet op tot 100 procent omdat gemeenten meer dan één antwoord konden geven.

Tabel B4-12 Bijzondere functies of technieken (n=95)

	Percentage gemeenten
Zoekfuncties, bijvoorbeeld op tijdstip, kenteken, afwijkend bewegingspatroon	32
Geluidsdetectie	12
Infraroodtoepassingen	12
Bewegingsdetectie	23
Gezichtsherkenning	19
Camera's kunnen bewegen	68
Digitaal onherkenbaar maken van bepaalde (delen van) gebouwen of personen	40
Geen specifieke functies of technieken mogelijk	29
Overig	12

Tabel B4-13 Toezicht kenbaar voor publiek? (n=90)

	Percentage gemeenten
Ja	96
Nee	4

Tabel B4-14 Wijze waarop toezicht kenbaar is gemaakt (n=92)

	Percentage gemeenten*
Mededelingen op borden in het gebied waar cameratoezicht wordt toegepast	91
Publicaties in lokale bladen	74
De camera's zijn duidelijk zichtbaar opgehangen	72
Posters, folder of flyers	15
Anders	12

* De percentages tellen niet op tot 100 procent omdat gemeenten meer dan één antwoord konden geven.

Tabel B4-15 Wijze van kennisnemen beelden (n=95)

	Percentage gemeenten*
Schriftelijk verzoek	58
Er is geen mogelijkheid tot kennisneming van beelden door gefilmde personen	40
Mondeling verzoek	18
Anders	17

* De percentages tellen niet op tot 100 procent omdat gemeenten meer dan één antwoord konden geven.

Tabel B4-16 Wijze van vragen om verwijdering (n=95)

	Percentage gemeenten*
Schriftelijke aanvraag	59
Er is geen mogelijkheid tot het vragen van een correctie en/of verwijdering	37
Mondelinge aanvraag	15
Anders	17

* De percentages tellen niet op tot 100 procent omdat gemeenten meer dan één antwoord konden geven.

Tabel B4-17 Verzoeken om kennisgeving of verwijdering ingediend in 2008? (n=90)

	Percentage gemeenten
Ja	6
Nee	94

Tabel B4-18 Is er een klachtenregeling voor burgers? (n=88)

	Percentage gemeenten
Ja	57
Nee	43

Tabel B4-19 Werkt de gemeente samen met andere instanties? (n=92)

	Percentage gemeenten
Ja	89
Nee	11

Tabel B4-20 Instanties waarmee wordt samengewerkt (n=86)

	Percentage gemeenten*
Politie	90
Openbaar ministerie	35
Bedrijven	33
Openbaarvervoerbedrijf	31
Particuliere beveiligingsorganisatie(s)	33
Stadswacht/gemeentelijke toezichthouders	31
Winkelcentra	9
Buurtorganisaties	9
Betaaldvoetbalorganisaties	7
Anders	16

* De percentages tellen niet op tot 100 procent omdat gemeenten meer dan één antwoord konden geven.

Tabel B4-21 Waaruit bestaat die samenwerking? (n=86)

	Percentage gemeenten*
Periodiek overleg	52
Incidenteel overleg	38
Uitwisselen en verstrekken van beelden	34
Gezamenlijke financiering	34
Anders	16

* De percentages tellen niet op tot 100 procent omdat gemeenten meer dan één antwoord konden geven.

Tabel B4-22 Wie draagt de kosten van cameratoezicht? (n=94)

	Percentage gemeenten*
Overheid (gemeente en/of politie)	69
Particuliere instellingen of bedrijven	14
Overheid en particuliere instellingen of bedrijven	24

* De percentages tellen niet op tot 100 procent omdat gemeenten meer dan één antwoord konden geven.

Tabel B4-23 Camerabeelden wel eens gebruikt voor opsporing? (n=93)

	Percentage gemeenten
Ja	86
Nee	14

Tabel B4-24 Camerabeelden wel eens gebruikt door observatieteams? (n=89)

	Percentage gemeenten
Ja	28
Nee	72

Tabel B4-25 Is er een protocol of reglement waarin procedures en afspraken over het bekijken van de beelden zijn vastgelegd? (n=92)

	Percentage gemeenten
Ja	78
Nee	22

Tabel B4-26 Is in een protocol of reglement vastgelegd of en hoe hulpdiensten moeten worden ingeschakeld wanneer een incident wordt geconstateerd tijdens het live uitkijken van de camerabeelden? (n=71)

	Percentage gemeenten
Ja	69
Nee	31

Tabel B4-27 Is er een reglement met informatie over het doel, de werkwijze, de beheerder en de rechten van betrokkenen? (n=88)

	Percentage gemeenten
Ja	73
Nee	27

Tabel B4-28 Is dit reglement toegezonden aan het College Bescherming Persoonsgegevens? (n=61)

	Percentage gemeenten
Ja	74
Nee	26

Tabel B4-29 Is het effect van cameratoezicht geëvalueerd? (n=91)

	Percentage gemeenten
Ja	55
Nee	45

Tabel B4-30 Evaluatie naar gemeentegrootte (n=91)

Gemeentegrootte	Wel geëvalueerd	Niet geëvalueerd
0 – 50.000 inwoners	26	28
50.000 – 100.000 inwoners	10	9
100.000 – 150.000 inwoners	6	1
150.000 – 200.000 inwoners	4	2
Meer dan 200.000 inwoners	4	1
Totaal	50	41

Tabel B4-31 Heeft de evaluatie geleid tot bijstelling van het beleid ten aanzien van cameratoezicht? (n=51)

	Percentage gemeenten
Ja	26
Nee	74

Tabellen bij hoofdstuk 4

Tabel B4-32 Initiatiefnemers cameratoezicht (n=95)

	Percentage gemeenten*
Gemeentebestuur	80
Bedrijven op bedrijventerreinen	24
Horecaondernemers	5
Overige ondernemers	4
Politie	41
Openbaar Ministerie	13
Burgers	6
NS	8
Overig	12

* De percentages tellen niet op tot 100 procent omdat gemeenten meer dan één antwoord konden geven.

Tabel B4-33 Wie heeft het besluit genomen over het al dan niet toepassen van cameratoezicht?*

	Gemeenten met cameratoezicht (N=95)	Gemeente zonder cameratoezicht (N=261)
Gemeenteraad	64	17
Burgemeester (en wethouders)	65	26
Ambtelijke commissie	1	3
Politie	8	5
Anders	15	5
Er heeft geen formele besluitvorming plaatsgevonden	3	67

* De percentages tellen niet op tot 100 procent omdat gemeenten meer dan één antwoord konden geven.

Tabel B4-34 Is er voorafgaand aan de toepassing van cameratoezicht overleg geweest binnen de driehoek burgemeester (gemeente), het OM en de politie? (n=93)

	Percentage gemeenten
Ja	84
Nee	13
Niet van toepassing	3

Tabel B4-35 Is er voorafgaand aan de toepassing van cameratoezicht overleg geweest met de politie? (n=36)

	Percentage gemeenten
Ja	72
Nee	6
Niet van toepassing	22

Tabel B4-36 Is er voorafgaand aan de toepassing van cameratoezicht overleg geweest met het OM? (n=34)

	Percentage gemeenten
Nee	71
Niet van toepassing	29

Tabel B4-37 Is er voor de invoering van cameratoezicht overleg geweest met de omwonenden van de plaatsen waar cameratoezicht plaatsvindt? (n=88)

	Percentage gemeenten
Ja	54
Nee	46

Tabel B4-38 Wat is de uitkomst geweest van het overleg met de bewoners? (n=47)

	Percentage gemeenten
Zij hebben ingestemd	68
Zij hebben ingestemd onder condities	4
Zij hebben erom gevraagd	21
Anders	7

Tabel B4-39 Om welke reden is er geen overleg geweest met de bewoners? (n=41)

	Percentage gemeenten
Er wonen geen mensen in de directe omgeving	59
De bewoners hebben zelf om cameratoezicht gevraagd	5
Cameratoezicht is een zaak van de hele gemeente, niet specifiek van omwonenden	5
Het cameratoezicht treft omwonenden nauwelijks	19
Anders	12

Tabel B4-40 Is er voor de invoering van cameratoezicht overleg geweest met de ondernemers rond de plaatsen waar cameratoezicht plaatsvindt? (n=88)

	Percentage gemeenten
Ja	70
Nee	30

Tabel B4-41 Wat is de uitkomst geweest van het overleg met de ondernemers? (n=61)

	Percentage gemeenten
Zij hebben ingestemd	69
Zij hebben ingestemd onder condities	3
Zij hebben erom gevraagd	23
Anders	5

Tabel B4-42 Om welke reden is er geen overleg geweest met de ondernemers? (n=27)

	Percentage gemeenten
Er zijn geen ondernemingen in de directe omgeving	52
De ondernemers hebben zelf om cameratoezicht gevraagd	4
Cameratoezicht is een zaak van de hele gemeente, niet specifiek van ondernemers	11
Het cameratoezicht treft ondernemers nauwelijks	19
Anders	14

Tabel B4-43 Aanleiding voor het toepassen van cameratoezicht (n=95)

	Percentage gemeenten*
De wens om veiligheid te bevorderen	67
Overlast	63
Vandalisme (publieke eigendommen)	48
Diefstal	34
Lastigvallen/bedreigen van publiek	17
Vechtpartijen	27
Dealen en drugsgebruik	20
Anders	11

* De percentages tellen niet op tot 100 procent omdat gemeenten meer dan één antwoord konden geven.

Tabel B4-44 Aanleiding voor het uitbreiden van cameratoezicht (n=44)

	Percentage gemeenten*
De wens om veiligheid te bevorderen	68
Overlast	57
Vandalisme (publieke eigendommen)	39
Diefstal	21
Lastigvallen/bedreigen van publiek	21
Vechtpartijen	16
Dealen en drugsgebruik	9
Anders	25

* De percentages tellen niet op tot 100 procent omdat gemeenten meer dan één antwoord konden geven.

Tabel B4-45 Aanleiding voor voornemen cameratoezicht in te voeren (n=36)

	Percentage gemeenten*
De wens om veiligheid te bevorderen	67
Overlast	67
Vandalisme (publieke eigendommen)	50
Diefstal	33
Lastigvallen/bedreigen van publiek	14
Vechtpartijen	31
Dealen en drugsgebruik	31
Anders	14

* De percentages tellen niet op tot 100 procent omdat gemeenten meer dan één antwoord konden geven.

Tabel B4-46 Gestelde doelen voor invoering cameratoezicht (n=95)

	Percentage gemeenten*
Handhaving en toezicht openbare orde	79
Vergroting van de veiligheid van burgers	67
Cameratoezicht heeft een algemeen preventieve functie	63
Weren van overlast	59
Meer effectieve inzet politie	43
Verbetering opsporing	43
Extra toezicht	34
Inbraakpreventie	29
Anders	12

* De percentages tellen niet op tot 100 procent omdat gemeenten meer dan één antwoord konden geven.

Tabel B4-47 Zijn er andere maatregelen getroffen om de doelen te bereiken zonder dat cameratoezicht nodig zou zijn? (n=94)

	Percentage gemeenten
Ja	92
Nee	8

Tabel B4-48 Getroffen maatregelen vóór invoering cameratoezicht (n=88)

	Percentage gemeenten*
Meer verlichting	74
Meer surveillance	78
Andere ruimtelijke inrichting	46
Voorschriften horeca	46
Afspraken scholen	16
Anders	33

* De percentages tellen niet op tot 100 procent omdat gemeenten meer dan één antwoord konden geven.

Tabel B4-49 Overwegingen voor besluit noodzakelijkheid cameratoezicht (n=81)

	Percentage gemeenten
Cameratoezicht is een goede aanvulling op andere maatregelen	67
Ernst van de problematiek	26
Andere maatregelen hebben onvoldoende effect	15
Cameratoezicht is effectiever dan andere maatregelen	7
Geen politiecapaciteit	7
Goedkoper dan andere maatregelen	0
Anders	7

* De percentages tellen niet op tot 100 procent omdat gemeenten meer dan één antwoord konden geven.

Tabel B4-50 Juridische regimes naar locatie cameratoezicht (n=53)

	WBP	Politiewet	Wet cameratoezicht
Uitgaanscentrum	7	7	29
Winkelcentrum	10	3	17
Stationsplein	4	2	22
Bedrijventerrein	15	6	13
Speciale buurten (bijv. prostitutiestraten)	2	3	11
Ruimten rondom voetbalstadion	2	3	4
Openbare gebouwen	6	0	7
Station of halte openbaar vervoer	11	3	14
Parkeerplaats	5	3	12
Anders*	5	7	29
Totaal	67 (26%)	37 (15%)	148 (59%)

* Bij de antwoordmogelijkheid 'anders' zijn door gemeenten onder andere genoemd: gemeentelijke objecten en mobiele camera's (zoals helmcamera's en camera's op voertuigen van hulpinstanties).

Tabel B4-51 Gebruik van beoordelingsrichtlijnen (n=85)

	Percentage gemeenten
BRL cameratoezichtcentrales	11
BRL camerasystemen	8
Beide BRL's	29
Geen gebruik BRL	52

Tabellen bij hoofdstuk 6

Tabel B4-52 Is er (onafhankelijk) technisch advies ingewonnen bij het opstellen van het bestek? (n=17)

Technisch advies	Aantal
Ja	10
Nee	7

Alle tien de gemeenten die technisch advies inwonen bij het opstellen van het bestek hebben dit als waardevol ervaren.

Tabel B4-53 Is er (onafhankelijk) technisch advies ingewonnen bij de beoordeling van de offertes voor het cameratoezicht? (n=17)

Technisch advies	Aantal
Ja	8
Nee	7
Weet niet	2

De acht gemeenten die technisch advies inwonen bij de beoordeling van de offertes voor het cameratoezicht hebben dit eveneens als waardevol ervaren.

Tabel B4-54 Is de prijs/prestatieverhouding van het camerasysteem conform het geoffreerde? (n=17)

Prijs/kwaliteit conform offerte	Aantal
Zeer zeker	2
Zeker	11
Neutraal	4
Zeker niet	0
Zeer zeker niet	0

Tabel B4-55 Hebben er budgetoverschrijdingen plaatsgevonden? (n=17)

Budgetoverschrijdingen	Aantal
Ja	6
Nee	9
Weet niet	2

Tabel B4-56 Waardoor vonden er budgetoverschrijdingen plaats en hoe groot waren deze overschrijdingen? (n=6)

Reden budgetoverschrijding	Bedrag in euro's
Beveiliging recorder ter plaatse	2.645
Aanleg beveiligde internetverbinding	2.586
Extra werk als gevolg van onvolledige en foutieve aanleg van mantelbuizen in civiele projecten	30.000
Glasvezelkabel	50.000
Exploitatiebudget te laag	140.000
Budget te laag	20.000
Budget te laag	5.000

Tabel B4-57 Heeft u het idee dat er kwalitatieve concessies zijn gedaan als gevolg van budgettaire beperkingen? (n=17)

Concessies	Aantal
Ja	3
Nee	12
Weet niet	2

Tabel B4-58 Hoeveel cameraprojecten zijn er in uw gemeente? (n=17)

Aantal projecten	Aantal gemeenten
1	12
2	3
3	1
8	1

Tabel B4-59 Hoeveel camera's zijn er in uw gemeente? (n=17)

Aantal camera's	Aantal gemeenten
3	2
4	1
5	1
6	1
7	1
8	1
11	1
12	1
13	2
15	1
60	1
64	1
73	1
85	2

Tabel B4-60 In welk jaar is het eerste cameratoezichtproject aangelegd? (n=17)

Jaar van aanvang cameratoezicht	Aantal gemeenten
1998	2
1999	1
2000	2
2001	3
2004	2
2006	1
2007	5
2008	1

Tabel B4-61 Hoeveel dagen worden de opnamen van het cameratoezicht bewaard? (n=17)

Bewaardagen	Aantal gemeenten
1	1
3	1
4	1
7	6
14	3
15	1
28	3
40	1

Tabel B4-62 Hoeveel jaar bedraagt de afschrijvingstermijn van het camerasysteem? (n=15)

Afschrijvingstermijn	Aantal gemeenten
3	1
4	1
5	2
7	2
8	2
10	3
Niet bekend	4

Tabel B4-63 Kunt u aangeven door wie het cameratoezicht in uw gemeente wordt gefinancierd en wie welk deel van de totale kosten betaald? (n=17)

Kostendrager(s) cameratoezicht	Aantal gemeenten
100 procent door de gemeente betaald	12
70 procent gemeente / 30 procent politie	1
60 procent gemeente / 40 procent politie	1
50 procent gemeente / 50 procent politie	1
50 procent gemeente / 50 procent particulier	2

Tabel B4-64 Wordt de schade die in cameragebieden wordt aangericht verhaald op de dader(s)? (n=17)

Schade wordt verhaald op de daders	Aantal gemeenten
Ja	13
Nee	4

Tabel B4-65 Worden in uw gemeente bestuurlijke boetes gegeven bij overtredingen in de cameragebieden? (n=17)

Bestuurlijke boete	Aantal gemeenten
Ja	1
Nee	16

Tabel B4-66 Scheelt cameratoezicht politie-inzet? (n=17)

Minder politie-inzet	Aantal gemeenten
Ja	8
Nee	5
Weet niet	4

Tabel B4-67 Bespaart uw gemeente op service- en onderhoudskosten doordat er cameratoezicht is? (n=17)

Minder onderhoudskosten	Aantal gemeenten
Ja	1
Nee	14
Weet niet	2

Tabel B4-68 Is er een daling waarneembaar in het aantal aangiften sinds het cameratoezicht is ingevoerd? (n=14)

Daling aangiften	Aantal gemeenten
Ja	5
Nee	3
Weet niet	6

Tabel B4-69 Is er een toename waarneembaar in het aantal opgeloste zaken sinds het cameratoezicht is ingevoerd? (n=14)

Toename opgeloste zaken	Aantal gemeenten
Ja	7
Nee	4
Weet niet	3

Tabel B4-70 Is er een daling waarneembaar in het aantal meldingen van overlast door burgers sinds het cameratoezicht is ingevoerd? (n=15)

Daling aantal overlastmeldingen	Aantal gemeenten
Ja	5
Nee	3
Weet niet	7

Tabel B4-71 Is er een toename waarneembaar van de veiligheidsgevoelens onder burgers sinds het cameratoezicht is ingevoerd? (n=14)

Daling aantal overlastmeldingen	Aantal gemeenten
Ja	10
Weet niet	4